

Lescha d'energia dal chantun Grischun

(LEG)

Revisiun totala

Rapport explicativ

30 da zercladur 2009

Cuntegn

RESUMAZIUN	5
1. Adattaziun al „model da prescripziuns davart l'energia dals chantuns“ (MoPEC 2008)	6
2. Program naziunal da sanaziun d'edifizis davent dal 2010	6
3. Trais revisiuns parzialas - numerusas intervenziuns e conclus en il cussegl grond	6
4. Dinamica creschenta pretenda dapli flexibilitad	7
II. SITUAZIUN DA PARTENZA, CUNDIZIUNS GENERALAS E TRENDS	9
1. La politica d'energia e da clima europeica	9
2. L'ambient naziunal	9
2.1 Trend naziunal vers la visiun d'ina „societad da 2000 watts“	9
2.2 Politica d'energia dal cussegl federal - finamira a lunga vista e mesiras a media vista	10
2.3 Plans d'acziun dal cussegl federal	11
2.4 La politica svizra suenter Kyoto	11
2.5 Iniziativas pendentas	11
2.6 La revisiun currenta da la lescha da CO ₂	12
2.7 SvizraEnergia suenter 2010	12
2.8 Program da sanaziun d'edifizis per tut la Svizra davent dal 2010	12
2.9 Indemnisaziun per cuvrir ils custs da furniziun d'electricitad (ICF)	13
2.10 Lescha federala d'energia e contribuziuns globalas	13
3. Basas armonisadas da la conferenza da las directuras e dals directurs chantunals d'energia (CDEn)	14
3.1 Model da prescripziuns davart l'energia dals chantuns (MoPEC 2008)	14
3.2 Model da promoziun armonisà dals chantuns (MPA)	15
3.3 Certificat energetic chantunal dals edifizis (CECE)	15
3.4 MINERGIA	16
III. LA POLITICA D'ENERGIA DAL GRISCHUN FIN OZ	17
(Effizienz energetica ed energias regenerablas)	17
1. Success dals programs da promoziun	17
2. Edifizis da MINERGIA	19
3. Infurmaziun e cussegliaziun	19
4. La politica d'energia grischuna en cumparegliaziun cun auters chantuns	19
IV. IL SPAZI D'AGIR PER INA POLITICA D'ENERGIA CHANTUNALA EN IL SECTUR DA L'EFFIENZA ENERGETICA E DA LAS ENERGIAS REGENERABLAS	20
1. Remartgas preliminaras	20
2. Las cumpetenzas en l'artitgel d'energia da la costituziun federala (art. 89 CF)	20
3. Spazi d'agir facticamain limità per regulaziuns chantunals	21
4. Champs d'acziun pussaivels e mesiras dals chantuns sco er valitaziun da quellas	22
4.1 Edifizis novs	22
4.2 Sanaziun dals edifizis existents	25
4.3 Energias regenerablas, tecnica da chasa ed utilisaziun da l'aua persa en il sector dals edifizis	26
4.4 Optimar il manaschi dals edifizis chantunals	27
4.5 Energias regenerablas ordaifer ils edifizis	27
4.6 Process da l'industria	27
4.7 Scolaziun e furnaziun supplementara	27
4.8 Ulteriurs secturs da la politica	28
4.9 Instruments fiscals (introducziun d'ina taxa directiva)	28
V. PRINCIPS DA LA NOVA CONCEPZIUN	30
1. Legislaziun efficazia	30
2. Finamiras e princips	31
3. Instrumentari legal	33
4. Relaziun cun auters programs da promoziun	33
5. Execuziun	33
6. Dretg d'execuziun	34

7.	Resumaziun.....	34
VI.	REMARTGAS TAR LAS SINGULAS DISPOSIZIUNS	35
1.	Lescha d'energia dal chantun Grischun (LEG)	35
2.	Midada dal dretg vertent.....	45
VII.	CONSEQUENZAS PERSUNALAS E FINANZIALAS	46
VIII.	RESGUARDAR ILS PRINCIPS DA LA EFLAD.....	47
AGIUNTAS.....		48
1)	Program da mesiras per l'emprima perioda en mira (2011 - 2015)	48
2)	Sboz da la lescha d'energia dal chantun Grischun (LEG).....	48
3)	Sboz dal relasch d'aboliziun da l'ordinaziun d'energia dal chantun Grischun (OEG)	48
4)	LEG Lescha d'energia dal chantun Grischun (dretg vertent; DG 820.200)	48
5)	OEG Ordinaziun d'energia dal chantun Grischun (dretg vertent; DG 820.210).....	48
6)	Model da prescripziuns davart l'energia dals chantuns (MoPEC 2008).....	48
7)	Questiunari	48

Abreviaziuns

CAPE-CC	Cumissiu per ambient, planisaziun dal territori ed energia dal cussegl dals chantuns
CAPE-CN	Cumissiu per ambient, planisaziun dal territori ed energia dal cussegl naziunal
CDEn	Conferenza da las directuras e dals directurs chantunals d'energia
CECE	Certificat energetic chantunal dals edifizis (disponibel segund mesadad dal 2009)
CF	Constituziun federala
DATEC	Departament federal per ambient, traffic, energia e communicaziun
GWh	Ura da gigawatt
ICF	Indemnisaziun per covrir ils custs da la furniziun d'electricitad
kW	Kilowatt
LEG	Lescha d'energia dal chantun Grischun (DG 820.200)
LEn	Lescha federala d'energia dals 26 da zercladur 1998 (CS 730.0)
LPrEI	Lescha federala davart il provediment d'electricitad (CS 734.7)
MoPEC	Model da prescripziuns davart l'energia dals chantuns 2008
MPA	Model da promoziun armonisà dals chantuns 2007
MW	Megawatt
OEG	Ordinaziun d'energia dal chantun Grischun (DG 820.210)
OEn	Ordinaziun federala d'energia dals 7 da december 1998 (CS 730.01)
PEI	Disposiziuns executivas davart las pretensiuns energeticas per edifizis e per indrizz da la tecnica da chasa (DG 820.215)
QICS	Quint individual dals custs dal stgaurament e da l'aua chauda
UE	Uniun europeica
UEnTr	Uffizi d'energia e da traffic dal Grischun
UFAM	Uffizi federal d'ambient
UFE	Uffizi federal d'energia

RESUMAZIUN

Cun quest sboz per la revisiun totala da la lescha d'energia dal chantun Grischun (LEG) vegn la lescha vertenta da l'onn 1993, revedida trais giadas fin oz, adattada a las novas cundiziuns generalas da la politica d'energia. L'adattaziun resguarda ils svilups en il sector da l'energia, accomplescha diversas intervenziuns parlamentaras e tegna quint da la dinamica progredenta en la politica d'energia.

Sa basond sin il spazi d'agir e las directivas dadas da la legislaziun federala sa concentrescha questa revisiun totala surtut sin las mesiras d'effizienz energetica en ils sector dals edifizis sco er sin mesiras per utilizar energias regenerablas en ed ordaifer ils edifizis. Per cuntanscher l'armonisaziun giavischada tranter ils chantuns vegnan las prescripziuns ed ils standards da construcziun dal model da prescripziuns davart l'energia dals chantuns (MoPEC 2008), repassà da la conferenza da las directuras e dals directurs chantunals d'energia (CDEn), per gronda part incorporads en la legislaziun chantunala.

Quest sboz per la nova lescha suonda ils princips d'ina legislaziun efficazia. Il cussegl grond determinescha las finamiras ed ils pass intermediars che ston vegnir respectads sin via a la finamira. La planisaziun d'energia conceptuala cun il program politic correspondent e cun la determinaziun da las mesiras è chausa da la regenza. Ella elavura in concept d'energia da plirs onns che mussa, co che las finamiras determinadas duain vegnir cuntanschidas. Il concept cuntogna er ina controlla dal success resp. da l'efficacità sco er ina prognosa per la proxima perioda. Vegnan finamiras manchentadas è quest svilup da curreger cun adattar las mesiras.

En il center da quest sboz da lescha stat la clera voluntad da cuntanscher ina gestiun economica e persistenta da las resursas energeticas, primarmain cun reducir il consum da las energias fossilas e cun substituir quellas cun energias regenerablas. A lunga vista vegn visada cun questa lescha ina "società da 2000 watts". Cun finamiras intermediaras liantas duai il basegn maximal d'energia da chalur, admiss per edifizis novs, vegnir reducì successivamain. Già davent dal 2011 duai questa reducziun cumportar 40% en cumparegliaziun cun oz. Quai correspunda circa al standard odiern da MINERGIA senza ventilaziun controllada. Cun ulteriurs pass duai il basegn maximal d'energia da chalur per edifizis novs vegnir reducì vinavant. Fin al 2020 duai quel betg surpassar il basegn dals edifizis da MINERGIA-P odierns. Plinavant prescrivan las finamiras intermediaras ch'il consum d'energias fossilas dals edifizis d'abitar existents vegnia reducì totalmain per 10% fin il 2020 (fin il 2035 per 25%) e che quest consum vegnia supplementarmain substituì per 10% (fin il 2035 per 40%) cun energias regenerablas. Questas finamiras duain ultra da las prescripziuns vegnir cuntanschidas predominantamain cun impuls finanziaus sistematic per che las mesiras vegnian realisadas sin basa facultativa.

Cun questa revisiun da la lescha duai vegnir creada la basa per purtar la politica d'energia in pass marcant enavant. Il consum d'energias fossilas duai vegnir sbassà persistentamain e la midada sin purtaders d'energia regenerabla promovida fermamain. Questas mesiras vegnan ultra da crear valurs economicas en l'entir chantun er a contribuir substanzialmain a las finamiras da reducziun da la politica da clima.

I. PERTGE INA REVISIUN TOTALA

1. Adattaziun al „model da prescripziuns davart l'energia dals chantuns“ (MoPEC 2008)

Industria, commerzi sco er architects e planisaders pretendan dapi onns dals chantuns prescripziuns da construcziuns armonisadas en il sector da l'energia. La conferenza da las directuras e dals directurs chantunals d'energia (CDEn) ha perquai elavurà gia il 1992 ina „Ordinaziun da model 1992“. Tar questas disposiziuns da model sa tracti dal „pachet cumplexiv“ da prescripziuns en il sector dal dretg d'energia per edifizis, elavurà comunablamain dals chantuns sin basa da lur experientscha executiva. Ils standards e moduls resguardan las pretensiuns minimalas dal dretg federal e tegnan quint dal svilup tecnic. Uschia furman las disposiziuns da model il „numnader comunabel“ dals chantuns. L'ordinaziun da model dals chantuns da l'onn 1992 è vegnida remplazzada l'onn 2000 cun il „model da prescripziuns davart l'energia dals chantuns“ (MoPEC 2000). Oriundamain era la revisiun da quel planisà per l'onn 2010. En consequenza dal basegn d'agir en la politica d'energia e da clima sco er causa al svilup tecnic ha la CDEn dentant revedì totalmain il model da prescripziuns gia l'onn 2007 e deliberà quel la primavaira dal 2008 per mauns dals chantuns (MoPEC 2008; vesair er www.endk.ch). Per cuntanscher l'armonisaziun spetgan ins dals chantuns ch'els transfereschian il MoPEC en lur dretg chantunal. Ina part dals chantuns ha gia fatg quai. La gronda part vegn dentant a realisar las revisiuns necessarias ils onns 2009/2010, uschia er il chantun Grischun.

2. Program naziunal da sanaziun d'edifizis davent dal 2010

Il parlament federal ha decidì en la sessiun dal zercladur 2009 da liar ina part da la taxa da CO₂ existenta. Quests meds finanzials liads duain vegnir utilisads per in program naziunal da sanaziun d'edifizis planisà a lunga durada. La concepziun dal program è chausa dals chantuns. Pretendì vegn dentant in'armonisaziun naziunala. Perquai elavura la CDEn l'organisaziun da l'execuziun sco er criteris e princips da promoziun unifurms. Quai pretenda adattaziuns als programs da promoziun chantunals.

3. Trais revisiuns parzialas - numerusas intervenziuns e conclus en il cussegl grond

La legislaziun d'energia chantunala vertenta che datescha da l'onn 1993 è vegnida revedida parzialmain trais giadas (2000, 2006 e 2008). Qua tras ha sia consistenza e legibladad pitì. Ultra da quai è la schientscha per la politica d'energia creschida considerablamain ils davos onns ed ha chaschunà ina ferma dinamisaziun. Quai mussan tranter auter il dumber creschent d'intervenziuns parlamentaras che pertutgan la politica d'energia, las determinaziuns dal cussegl grond en ils „accents dal svilup e finamiras 2009-2012 (directivas)“ sco er las decisiuns che pertutgan l'energia entaifer ils preventivs 2008 e 2009:

2004	Incumbensa Montalta concernent l'amplificaziun da la lescha d'energia (utilisaziun da l'energia solara per producir chalur)
	Incumbensa Thomann concernent l'examinaziun e promoziun dal diever da laina e stgaudaments da laina en ils edifizis chantunals e subvenziunads
2005	Incumbensa Kleis-Kümin concernent la creaziun d'in fond per promover projects innovativs en il sector da l'utilisaziun da laina per producir energia resp. da stgaudaments da laina
	Dumonda (ura da dumondas) Noi concernent las taxas per standards d'edifizis (MINERGIA, chasa passiva)
2006	Dumonda (ura da dumondas) Stoffel concernent l'utilisaziun da l'energia dal vent
	Incumbensa Casty concernent la lingia per chalur a distanza GEVAG Trimmis - Cuir nord
	Revisiun parziala da la lescha d'energia dal Grischun
2007	Dumonda Parpan concernent las sanaziuns termicas dals edifizis existents ed l'effizienz energetica
	Incumbensa Feltscher concernent l'effizienz energetica dal chantun Grischun
	Dumonda Thöny concernent la planisaziun d'in ulteriur implant da stgaudament cun biomassa a Domat
	ES 17/17; Preventiv 2008; Finamiras 2009-2012 (directivas)
2008	Dumonda (ura da dumondas) Jäger concernent stgaudaments al liber
	Incumbensa da la fracziun PS concernent la promoziun d'energia dal vent
	Incumbensa da la cumissiun CATE concernent l'effizienz energetica per edifizis grischuns
	Incumbensa da la fracziun PS concernent il scumond da stgaudaments electricis
	Preventiv 2009
2009	Proposta Feltscher d'ina decisiun directa per ina iniziativa dal chantun concernent la promoziun da sanaziuns energeticas
	Incumbensa Feltscher concernent l'effizienz energetica sco motor economic
	Incumbensa Thöny concernent il sustegn da la conjunctura cun in program chantunal da sanar ils edifizis

Ina analisa mussa ch'ins giavischa vastas mesiras da promoziun en il sector dals edifizis e da las energias regenerablas. Ils mecanissem da promoziun chantunals existents vegnan considerads dal cussegl grond sco adattads ed èn perquai da cuntinuar cun trair en consideraziun las cundiziuns generalas midadas. Er vers ina promoziun cun mesiras che surpassan las pretensiuns legalas tenor il princip „pretender e promover“ sa mussa il cussegl grond avert. Ultra da quai è el conscient ch'ina promoziun pli ferma pretenda ulteriurs meds finansials e persunals. La regenza è - en ina part da sias respostas a las intervenziuns sura menziunadas - sa declarada pronta d'examinar ils divers aspects entaifer ina revisiun da la lescha d'energia dal Grischun e da resguardar quels tant sco pussaivel.

4. Dinamica creschenta pretenda dapli flexibilitad

La politica d'energia e da clima quinta tranter las sfidas las pli grondas ch'èn da schliar ils proxims decennis. Consequentamain pon ins observar sin tut ils nivels statals internaziunals e naziunals ina gronda dinamica politica che sa mussa en numerusas decisiuns da midar leschas, lantschar programs e procurar resursas. Per part discurra ins d'ina nova „revoluziun

industrialia“. Prescripziuns statalas ed investiziuns en mesiras da l’effizienz energetica sco er en novas tecnologias na vegnan betg consideradas sco urgentas be ord motivs da la politica da clima. Ellas duain er gidar a superar crisas economicas ed a crear novas plazzas da lavur persistentas. Curtamain: Las dumondas dal provediment d’energia garanti e da l’utilisaziun effizienta da l’energia vegnan ad esser suttamessas er en il proxim avegnir ad in’auta dinamica. En quest connex ston ins dentant er remartgar che la politica na po betg intervegnir directamain en impurtants facturs (p.ex. il svilup da la populaziun, la creschientscha economica, il dumber d’occupads, il pretsch da l’ieli, l’augment da la surfatscha dals edificis, il svilup dal traffic, il stgaurament dal clima sco er il progress tecnologic). Tut tenor il svilup da quests parameters vegn la politica er en l’avegnir a stuiar agir sveltamain. Novas disposiziuns dal dretg d’energia chantunal èn perquai da formular uschia ch’igl è pussaivel da reagir a moda flexibla e confurma al temp sin midadas da las cundiziuns.

Quai pretenda ina legislaziun moderna che fixescha las finamiras e la direcziun generala en la lescha, deleghescha dentant las cumpetenzas per cuntanscher quellas finamiras a l’executiva. Be uschia èsi pussaivel da reagir cun mesiras adequatas ed a moda flexibla e confurma al temp sin midadas da cundiziuns. Questa finamira sa lascha be cuntanscher cun ina revisiun totala dal dretg d’energia vertent.

II. SITUAZIUN DA PARTENZA, CUNDIZIUNS GENERALAS E TRENDS

1. La politica d'energia e da clima europeica

L'avegnir da la politica d'energia e da clima è in dals temas centrals globals. La perioda da Kyoto scada l'onn 2012. Da preschent han lieu sin plaun internaziunal las contractivas per la perioda suenter Kyoto. Quellas han surtut la finamira d'integrar er pajas sco la China, l'India ed ils Stadis Unids da l'America en las obligaziuns da reducziun. La conferenza da clima da l'ONU ha lieu ils 7 fin ils 18 da december 2009 a Copenhagen.

L'Uniun europeica (UE) ha sviluppà ina visiun per sia politica d'energia: L'Europa duai procurar fin il 2050 per ina economia d'energia effizienta e cun pauc carbon. Quai pretenda ina „nova revoluziun industrial“ („Green Deal“). Per realisar questa visiun ha la EU lià in pachet da clima e d'energia voluminus. Fin a l'onn 2020 vul ella reducir sias emissiuns da CO₂ per 20% (en cumparegliaziun cun l'onn 1990) e sminuir ses consum d'energia per 20% cun utilisar l'energia pli effizientamain. Ultra da quai vul ella a medem temp auzar per 20% la cumpart da las energias regenerablas en il mix d'energias da la UE.

Er sche la realisaziun da la politica da clima e d'energia da la UE vegn ad esser connectada cun grondas difficultads e retardaments, mussa ella per franc in trend. La UE ha adina puspè confermà sia voluntad politica da giugar ina rolla da precursura en la protecziun dal clima e cun quai er en la reducziun da las emissiuns da gas cun effect da serra sco er en la promoziun da las energias regenerablas. La direcziun ha ella demonstrà cun sia legislaziun impurtanta per il clima e l'energia.

2. L'ambient naziunal

2.1 Trend naziunal vers la visiun d'ina „societad da 2000 watts“

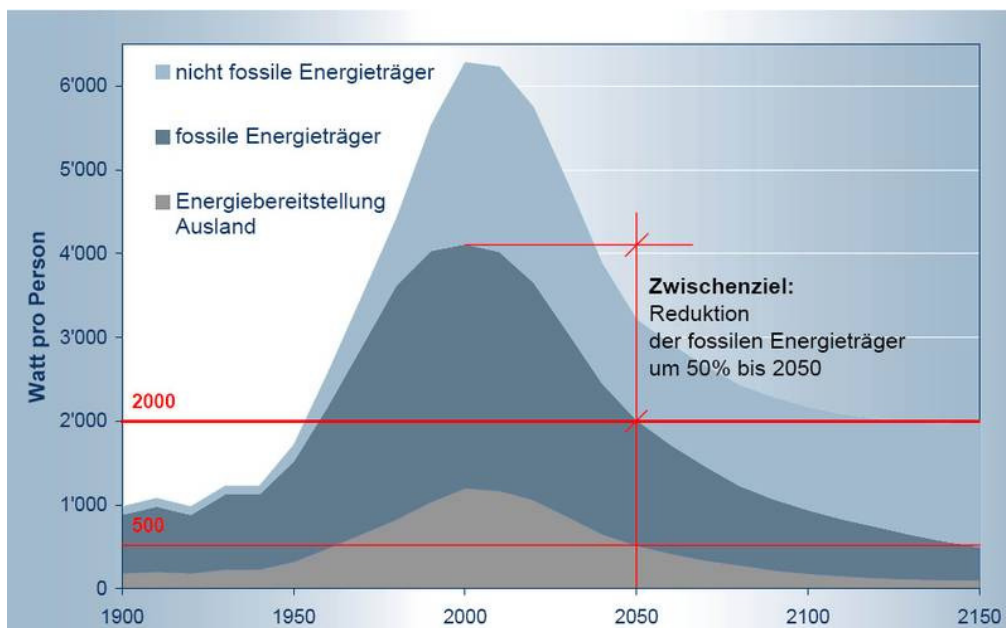
Tge è la „societad da 2000 watts“?

En la visiun da la „societad da 2000 watts“ duai il consum d'energia primar per persuna muntar a 2000 watts senza sminuir la qualitat da viver dad oz. Oz munta il consum d'energia en Svizra en media a 5000 watts per persuna plus ulteriurs 1000 watts en furma dad „energia grischa“ importada. Il consum da 6000 watts corresponda ad in consum constant da 0.6 liters ieli per ura, pia a radund 5300 liters per l'entir onn. Sin plaun mundial importa il consum en media 2000 watts per persuna. Per cuntanscher la pretensiun minimala da stabilisar quest consum sin l'entir mund, ston ils pajas dal vest reducir lur consum drasticamain.

Funtauna: D. Spreng, M. Semadeni, Energie, Umwelt und die „2000-Watt-Gesellschaft“, Cepe Working Paper nr. 11, december 2001

Plirs chantuns sco er la confederaziun persequiteschan la visiun d'ina „societad da 2000 watts“. En il senn dal svilup persistent vegnan mussadas vias, co ch'ins po cuntanscher ina utilisaziun effizienta da l'energia e fin l'onn 2050 il nivel d'utilisaziun d'energia da 2000 watts

per persuna. Questa finamira a lung termin pretenda da reducir ils gas cun effect da serra (primar CO₂) sin 1 t per persuna, da cuvrir il consum d'energia da 500 watts per persuna cun energias fossilas e 1'500 watts per persuna cun purtaders d'energia regenerabla. Oz è il consum d'energia per persuna en media en Svizra dentant trais giadas pli aut che la valur ch'ins vul cuntanscher (oz consumain nus en l'Europa dal vest radund 6'000 watts per persuna, en l'Etiopia 500 watts ed en ils Stadis Unids da l'America 12'000 watts). La suandanta illustraziun mussa ch'ins pudess cuntanscher la finamira d'ina "societad da 2000 watts" sulettamain sin basa dal potenzial da sbassament tecnic (potenzials per auzar l'effizienz da l'utilisaziun d'energia). Per quella stess avunda energia ord energias betg fossilas a disposiziun.

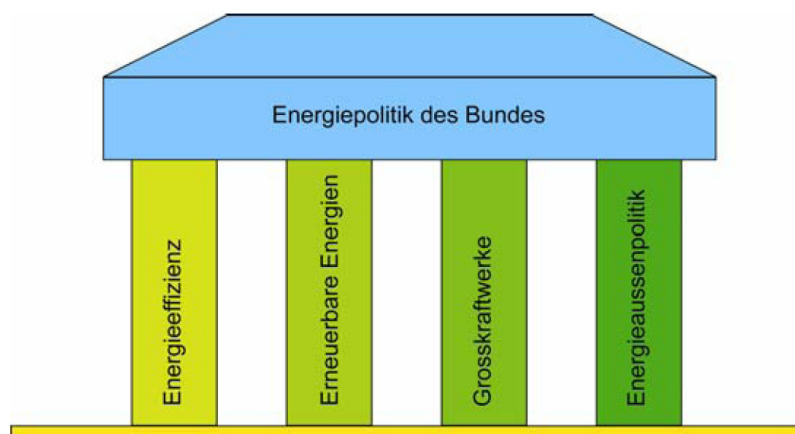
Illustraziun 1: Il basegn d'energia primar munta oz en Svizra a 6'000 watts per persuna. Questa grafica mussa il svilup potenzial ad ina "societad da 2000 watts". Funtauna: <http://www.novatlantis.ch>

2.2 Politica d'energia dal cussegl federal - finamira a lunga vista e mesiras a media vista

En la politica d'energia distingua il cussegl federal tranter la finamira a lunga vista e la politica a media vista. A lunga vista vul il cussegl federal cuntanscher ina "societad da 2000 watts". Per cuntanscher quella ston ins surtut explotar ils potenzials per augmentar l'effizienz energetica (p.ex. sanaziun d'edifizis) e per sviluppar novas tecnologias (p.ex. mobilitad). Per reducir la contaminaziun ecologica da l'ambient è er la promoziun da las energias regenerablas d'impurtanza centrala.

En sia politica d'energia a media vista sa basa il cussegl federal sin las perspectivas d'energia 2035, elavuradas da l'uffizi federal d'energia. Tenor questas perspectivas na tanschan las mesiras da la politica d'energia da fin oz en vista al consum d'energia creschent per garantir a lunga ed a vista media il provediment d'energia en Svizra. Tar l'electricitad smanatscha ina largia en il provediment, perquai ch'ils contracts d'import a lung termin scrodan e perquai che la durada da las ovras nuclearas è limitada. Per serrar questa largia che sa mussa en il provediment d'energia ha il cussegl federal decidi il favrer 2007 ina nova politica d'energia. La

strategia sa basa sin quatter pitgas: efficienza energetica, energias regenerablas, ovras electricas grondas e politica d'energia exteriura. Il cussegl federal approva ovras electricas cumbinadas cun gas be sco soluziun transitorica per cuvrir la largia d'electricidad restanta.

Illustraziun 2: Las quatter pitgas da la politica d'energia da la confederaziun

Questa politica d'energia dal cussegl federal sto vegnir concretisada. Per quest intent dovri plans d'acziun, rapports, decrets etc. Quests ston vegnir armonisads cuntinuadamain cun parameters independents da l'influenza directa da la politica.

2.3 Plans d'acziun dal cussegl federal

Il 21 da favrer 2008 ha il cussegl federal deliberà ils plans d'acziun „energias regenerablas“ ed „effizienz energetica“. Quests plans d'acziun sa basan sin la politica d'energia federala e duain gidar ad ademplir las finamiras da Kyoto. Els sa cumponan d'in pachet da mesiras: mesiras da motivaziun (p.ex. sistem da bonus per la taglia d'automobils), mesiras da promoziun directas (p.ex. program naziunal per sanar edifizis) e prescripziuns e standards minimalis (p.ex. scumond da pairs electricis davent dal 2012).

2.4 La politica svizra suenter Kyoto

La basa legala per la politica da clima da la Svizra scada cun l'uschenunada perioda da Kyoto la fin dal 2012. Perquai èsi necessari da sviluppar novas basas en coordinaziun cun il svilup internaziunal. Las cundiziuns internaziunalas vegnan pir ad esser fixadas suenter la conferenza da clima da l'ONU il december 2009 a Copenhagen. Tuttina vegn gia oz preparada la politica svizra per suenter Kyoto. Per quest intent vegn surtut la lescha da CO₂ revedida (vesair la cifra che suonda 2.5).

2.5 Iniziativas pendentas

Il favrer 2008 è vegnida inoltrada a la chanzlia federala l'iniziativa dal pievel „per in clima saun“ cun 115'689 suttascripziuns autentifitgadas. Questa preveda la suandanta midada da la costituziun federala (CF):

Art. 89a (nov) Protecziun dal clima

¹ Confederaziun e chantuns fan ina politica da clima efficazia. Els procuran che la quantad da las emissiuns da gas cun effect da serra, producida dals umans en l'entir pajais, vegnia sminuida fin l'onn 2020 per almain 30 pertschient en cumparegliaziun cun il nivel dal 1990. La confederaziun fixescha finamiras intermediaras.

² La legislaziun executiva s'orientescha a l'artigel 89 alineas 2 - 4; ella metta l'accent sin l'effizienz energetica e las novas energias regenerablas.

Gia l'atun 2007 aveva la fracziun da la PCD inoltrà ina iniziativa parlamentara cun il suandant text:

Sa basond sin l'artigel 160 alinea 1 da la costituziun federala e sin l'artigel 107 da la lescha parlamentara inoltrain nus ina iniziativa parlamentara per adattar la lescha da CO₂. Ils suandants elements duain esser cuntegnids en las novas determinaziuns:

1. Confederaziun, chantuns e vischnancas fan ina politica da protecziun dal clima efficazia. Els procuran che las emissiuns da gas cun effect da serra, producidas dals umans, vegnian reducidas sin plaun naziunal e sa sminueschian fin il 2020 per almain 20 pertschient, en cumparegliaziun cun il nivel dal 1990; quai en accord cun ils conclus da l'Uniun europeica
2. Las mesiras ch'èn da prender sa basan sin l'artigel 89 alineas 2 fin 4 da la costituziun federala. Ellas mettan l'accent sin l'effizienz energetica e sin las energias regenerablas, surtut sin la forza idraulica.

Las cumissiuns per ambient, planisaziun dal territori ed energia (CAPE) dals dus cussegls sustegnan da princip l'iniziativa parlamentara da la PCD. Ellas han dentant decidì da tractar quella pir cun la deliberaziun da la missiva dal cussegl federal davart la revisiun da la lescha da CO₂.

2.6 La revisiun currenta da la lescha da CO₂

Il cussegl federal ha mess en consultaziun il sboz per ina revisiun da la lescha da CO₂ da mez december 2008 fin mez mars 2009. En quella metta el en discussiun duas variantas da proceder pussaivlas. El vul concepì la revisiun da la lescha da CO₂ sco cuntraproposta indirecta a l'iniziativa dal pievel „per in clima saun“.

2.7 SvizraEnergia suenter 2010

SvizraEnergia è il program per effizienz energetica ed energias regenerablas (program successiv al program d'acziun „Energia2000“). El è in instrument da manar e coordinar per l'administraziun federala. I sa tracta dentant ni d'ina basa legala per prender singulas disposiziuns ni d'ina concessiun da credit, mabain d'in instrument che lubescha a las autoritads federalas d'agir cun cleras finamiras entaifer lur cumpetenzas ed en l'utilisaziun dals meds ord las diversas posiziuns dal preventiv. Quest instrument serva er sco basa per la collavuraziun cun ils chantuns, cun las instituziuns da furmaziun e da perscrutaziun, cun l'economia e cun privats. El ha dà e dat la chaschun per activitads multifaras cun orientaziun vers ina finamira unifurma.

2.8 Program da sanaziun d'edifizis per tut la Svizra davent dal 2010

La CDEn pretenda dapi plirs onns in program naziunal da sanaziun d'edifizis orientà a lunga vista. En il parlament federal èn da preschent duas intervenziuns politicas pendentas ch'intendan in tal program e la finanziaziun da quel. Quellas vulan surtut fixar parzialmain la

destinaziun da la taxa sin CO₂ existenta. In terz da l'import da la taxa, dentant maximal 200 milliuns francs per onn, duain vegnir investids en la sanaziun energetica effizienta dals edifizis d'abitar e dals edifizis da servetsch existents. Da questa summa duai anc ina giada maximal in terz vegnir duvrà per promover energias regenerablas en ils edifizis, en la tecnica da chasa ed en l'utilisaziun da la chalur persa.

La fin dal 2008 ha la CDEn cumenzà ad examinar l'organisaziun, ils criteris e la promoziun da quest program. L'entschatta dal 2010 duai il program da sanaziun d'edifizis vegnir lantschà. La direcziun strategica duain ils chantuns e la confederaziun surpigliar, eventualmain en collavuraziun cun l'economia, sche quella sa participescha finanzialmain.

2.9 Indemnisaziun per cuvrir ils custs da furniziun d'electricitad (ICF)

Il mars 2007 ha il parlament federal deliberà la lescha federala davart il provediment d'electricitad (LPrEI) e cun quella er revedì la lescha federala d'energia (LEn). La lescha d'energia revedida prescriba d'augmentar la producziun d'electricitad ord energias regenerablas per almain 5'400 GWh fin l'onn 2030. Ella cuntegna in pachet da mesiras per promover las energias regenerablas sco er l'effizienz en il sector da l'electricitad. Pitga principala è l'indemnisaziun per cuvrir ils custs da la furniziun d'electricitad (ICF) per electricitad ord energias regenerablas. Mintg'onn vegnan a star a disposiziun radund 247 milliuns francs per indemnizar la differenza tranter la bunificaziun ed il pretsch da martgà. La ICF è prevista per las sequentas tecnologias: forza idraulica (fin 10 megawatts MW), fotovoltaica, energia dal vent, geotermia, biomassa e restanzas ord biomassa. Las tariffas d'indemnisaziun per l'electricitad ord energias regenerablas vegnan fixadas sin basa d'implants da referenza tenor tecnologia e classa da prestaziun. La durada da l'indemnisaziun importa tut tenor tecnologia 20 fin 25 onns.

2.10 Lescha federala d'energia e contribuziuns globalas

La lescha federala d'energia (LEn) dals 26 da zercladur 1998 cuntegna directivas ch'èn da respectar tar la concepziun da las prescripziuns d'energia chantunalas. L'art. 9 LEn sa cloma actualmain sco sequent - d'importanza è surtut il catalog da l'alineia 3:

Art. 9 Sector dals edifizis

¹ Ils chantuns creeschon en il rom da lur legislaziun disposiziuns generalas favuraivlas per l'utilisaziun economica e razionala da l'energia sco er per l'utilisaziun da las energias regenerablas.

² Ils chantuns relaschan prescripziuns davart l'utilisaziun economica e razionala da l'energia en edifizis novs ed existents e sustegnan la realisaziun da standards da consum correspondent. Els resguardan il stadi tecnologic ed eviteschan barrieras commercialas tecnicas nungustificadas.

³ Els relaschan surtut prescripziuns davart:

- a. la quota maximala d'energias betg regenerablas per cuvrir il basegn da chalur per stgauraments ed aua chauda;
- b. las installaziuns novas u la substituziuns da stgauraments electrici da resistenza liads al lieu;
- c. cunvegnas da finamiras cun consuments gronds;
- d. il quint individual dals custs da stgaurament e da l'aua chauda per edifizis novs e per renovaziuns substanzialas d'edifizis existents.

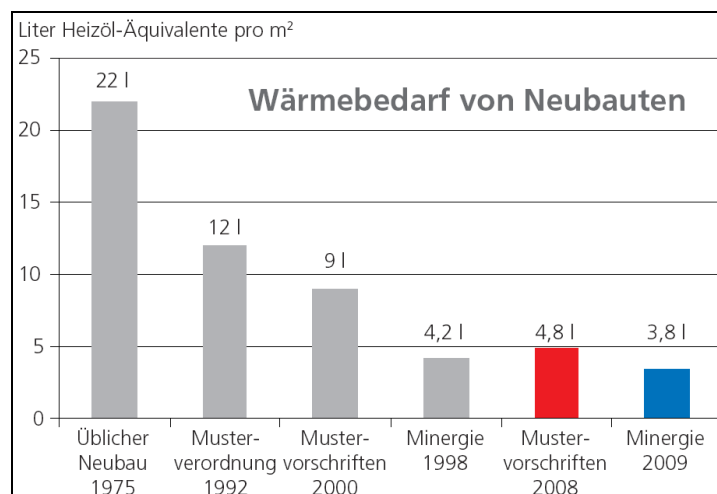
Per promover l'utilisaziun da l'energia e da la chalur persa (art. 13 LEn) po la confederaziun conceder annualmain contribuziuns globalas als chantuns. Contribuziuns globalas retschaivan

chantuns cun agens programs per promover l'utilisaziun economica e raziunala da l'energia sco er l'utilisaziun da las energias regenerablas e da la chalur persa. La summa vegn adattada als meds finansials chantunals ed a l'efficacitad dal program da promoziun chantunal.

3. Basas armonisadas da la conferenza da las directuras e dals directurs chantunals d'energia (CDEn)

3.1 Model da prescripziuns davart l'energia dals chantuns (MoPEC 2008)

La CDEn ha elavurà per l'emprima giada l'onn 1992 ina „ordinaziun da model 1992“ cun prescripziuns davart l'energia en il sector dals edifizis. Quella è vegnida remplazzada l'onn 2000 cun il „model da prescripziuns davart l'energia dals chantuns“ (MoPEC 2000). I sa tracta d'in „numnader communabel“ purtà da tut ils chantuns. Quel cuntegna standards e moduls che sa basan sin las directivas minimalas dal dretg federal e tegnan quint dal svilup tecnic. L'onn 2007 ha la CDEn suttamess il „MoPEC“ ad ina revisiun totala e deliberà las novas prescripziuns la primavaira dal 2008 per mauns dals chantuns (www.endk.ch). En l'avegnir na duain edifizis novs betg consumar dapli che 4,8 liters equivalents d'ieli da stgandar per energia da chalur pro meter quadrat surfatscha d'auzadas. Questa restricziun è giustifitgada, siond che las mesiras da construcziun e da la tecnica da chasa necessarias èn economicas e cumprovadas per edifizis en general. Il model da prescripziuns correspunda ad ina pretensiun minimala per bajetgs. A las proprietarias ed als proprietaris da chasas sco er als investiders sa porschan sco alternativa ils standards da MINERGIA e MINERGIA-P gia bain introducids.

Illustraziun 3: Basegn da chalur d'edifizis novs en liters equivalents d'ieli da stgandar per m² surfatscha d'auzadas

Il MoPEC 2008 è cumponì en moduls. Quai lubescha als chantuns da surpender en lur leschas las disposiziuns che correspundan a lur atgnas structuradas d'urbanisaziun e

particularitads climaticas. Er il chantun Grischun vegn a surpigliar la gronda part da questas prescripziuns armonisadas (cun paucas adattaziuns a nossas cundiziuns climaticas spezialas sco er a las structures executivas e cumpetenzas repartidas tranter chantun e vischnancas).

Moduls dal MoPEC 2008	
1	Modul da basa (incl. certificat energetic dals edifizis)
2	QICS en edifizis existents
3	Energia electrica (SIA 380/4)
4	Stgauraments en il liber / bogns averts
5	Chasas da vacanzas
6	Conferma d'execuziun
7	Planisaziun da l'energia
8	Utilisaziun / isolaziun termica

3.2 Model da promoziun armonisà dals chantuns (MPA)

Tenor l'artigel 15 alinea 2 LEn retschaivan ils chantuns cun agens programs da promoziun contribuziuns globalas per promover l'utilisaziun economica e raziunala da l'energia sco er per utilizar las energias regenerablas e la chalur persa. La strategia dals chantuns en il rom dal program SvizraEnergia prevesa ch'ils chantuns sviluppeschan ed applitgeschan in model da promoziun armonisà (MPA). L'onn 2003 è vegnida elavurada ina emprima versiun dal model da promoziun armonisà dals chantuns e l'onn 2007 è quella vegnida adattada als svilupps actuals. Da preschent sa chatta il MPA puspè en revisiun; quai en vista al program naziunal da sanaziun d'edifizis.

3.3 Certificat energetic chantunal dals edifizis (CECE)

La CDEn introducescha en la segunda mesadad da l'onn 2009 in „certificat energetic chantunal dals edifizis (CECE)“ unifictà per l'entira Svizra. Quest certificat sa concentrescha sin indicaziuns davart il stadi energetic da l'edifizis e vegn concepì a moda simpla e favuraivla. Analog a l'etichetta d'energia che vegn gia duvrada en il martgà d'apparats e da vehichels, vegn er il CECE a mussar, quant energia ch'ina chasa d'abitar dovra tar ina utilisaziun standardisada per stgaurament, aua chauda, glisch ed auters consuments d'electricidad. El pussibilitescha ina cumparegliaziun cun auters edifizis ed infurmescha davart mesiras d'optimaziun.

Per la proprietaria ed il proprietari da chasas è il CECE in instrument d'infurmaziun voluntar ch'els pon nizzegiar per exempel en vista ad ina sanaziun u midada da maun. Els pon eleger tranter ina versiun „light“ ed il CECE uffizial. La versiun „light“ pon ins elavurar sez en l'internet a basa da las datas disponiblas (emprima impressiun). Percunter pon be personas spezialisadas scoladas ed accreditadas emplenir or il CECE uffizial.

3.4 MINERGIA

La MINERGIA è in label da qualitat sviluppà dals chantuns per edifizis novs e sanads. La marca vegn purtada communablamain da l'economia, dals chantuns e da la confederaziun (uniun) ed è protegida da maldiever. En il center stat il confort - il confort d'abitar e da lavurar dals utilisaders da l'edifizi. Pussibilità vegn quest confort cun paraids e mirs exteriurs d'alta qualitat ed ina ventilaziun sistematica. Il consum d'energia specific vala sco directiva per quantifitgar la qualitat da construcziun pretendida. Qua tras è dada ina valitaziun autentica. Relevanta è be l'energia finala transportada. Il standard da construcziun MINERGIA giuda ina vasta acceptanza.

Standards	Confort ed efficienza energetica	Confort ed efficienza energetica augmentada	Sanadad e construcziun ecologica
MINERGIA	x		
MINERGIA-P		x	
MINERGIA-ECO	x		x
MINERGIA-P-ECO		x	x

Illustraziun 4: Survista dals standards da MINERGIA en il sector dals edifizis

III. LA POLITICA D'ENERGIA DAL GRISCHUN FIN OZ (Effizienz energetica ed energias regenerablas)

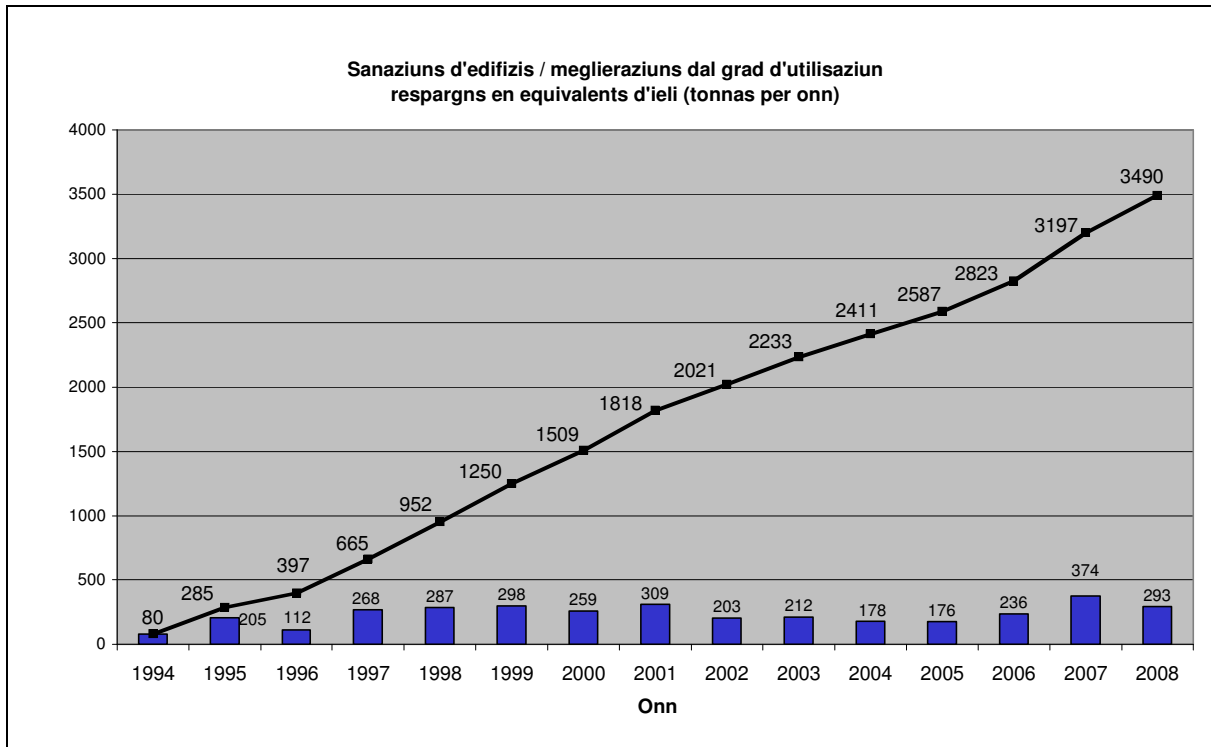
1. Success dals programs da promoziun

Dapi il 1994 fin oz ha il chantun accordà contribuziuns per sanaziuns termicas ad 850 edifizis en la summa da radund 16.5 milliuns francs. Las investiziuns connectadas cun questas mesiras muntan a passa 220 milliuns francs. Consequentamain ha il chantun concedì daners da promoziun d'in tras l'auter quasi 19'500 francs per object als custs d'investiziuns d'en media 260'000 francs per object. Grazia a questas sanaziuns è il consum d'energia per object sa sminui per la mesadad sin ca. 80 kWh/m² surfatscha che retira energia. Sch'ins adescha il respargn d'energia che sa repeta mintg'onn, sa resulta ina quantitat da 41.5 uras da gigawatt u 3'500 tonnas ieli da stgaudar per onn. Quai correspunda ad in respargn annual da 11'200 tonnas emissiuns da CO₂. Questa quantitat d'ieli da stgaudar spargnada munta a radund 2 fin 2.5 pertschient dal consum d'energia da tut ils edifizis d'abitar stgaudads dal Grischun.

Dapi il 1994 promova il chantun er indrizs per utilizar energias regenerablas. Per utilizar l'energia da laina han 59 indrizs retschet in sustegn finanziel da totalmain 5,8 milliuns francs; quai fa en media radund 100'000 francs per indriz. La prestaziun installada munta totalmain a passa 14'200 kW u circa 240 kW pro stgaudament da laina. Quests stgaudaments da laina consumeschan ina quantitat da zinblas da laina da radund 41'000 meters cubic per onn e substitueschan regularmain mintg'onn 2'500 tonnas ieli da stgaudar, quai che correspunda ad ina quantitat dad 8'000 tonnas CO₂.

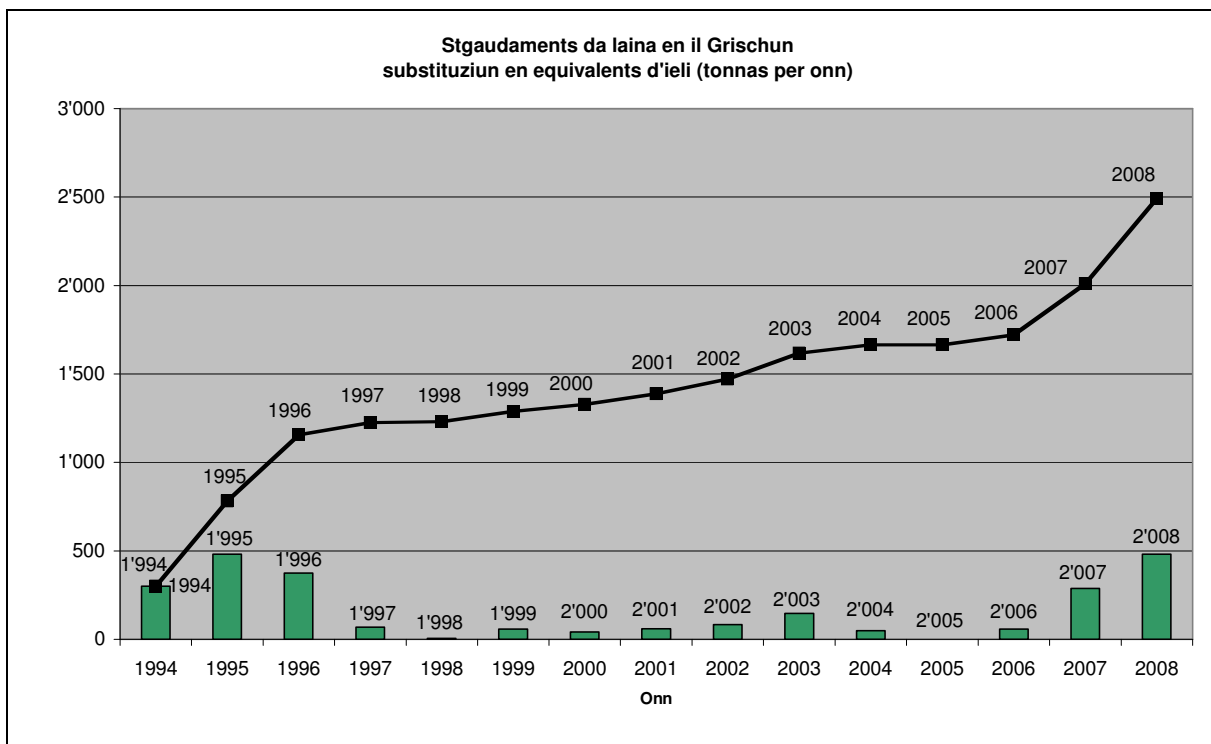
Dapi mez da l'onn 2007 vegnan er promovids indrizs solars per preparar l'aua chauda da diever, sche quels surpassan ina surfatscha da collecturs da 4 m². Quella promoziun ha gi success. Sulettamain l'onn 2008 è vegnids installads 144 indrizs solars cun ina surfatscha da collecturs da 1'550 m². Quests implants substitueschan regularmain mintg'onn circa 90 tonnas ieli da stgaudar. Als custs d'investiziun da circa 3,8 milliuns francs è il chantun sa participà cun contribuziuns da totalmain radund 245'000 francs.

Las sequentas graficas illustreschan las explicaziuns qua sura:

Illustraziun 5: Sanaziuns d'edifizis / meglieraziuns dal grad d'utilisaziun - respargns en tonnas equivalents d'ieli per onn)

Funtauna: UEnTr

Illustraziun 6: Stgudaments da laina en il Grischun - substituziun en tonnas equivalents d'ieli per onn)

Funtauna: UEnTr

2. Edifizis da MINERGIA

Il label MINERGIA stat per edifizis che porschan in confort d'abitar sur la media e che dovran radund la mesadad dal consum d'energia d'in edifizis nov convenziunal, construì tenor il standard da bajegiar odiern. Il dumber d'edifizis da MINERGIA è s'augmentà pli e pli en il Grischun. Sulettamain l'onn 2008 han 59 edifizis retschet la distincziun da MINERGIA. Totalmain èn certitgads oz en il Grischun 207 objects cun ina surfatscha stgautada da passa 180'000 m². Ultra da quai han quatter objects er retschet il label da MINERGIA-P (standard d'ina chasa passiva). Tals objects dovran be radund in quart dal consum d'energia dals edifizis convenziunals e correspundan circa al standard per edifizis da la "societad da 2000 watts".

3. Infurmaziun e cussegliaziun

Dapi la messa en vigur da las disposiziuns d'energia l'onn 1987 dispona l'uffizi d'energia e da traffic dal Grischun d'in post da cussegliaziun d'energia. Persunas interessadas retschaivan scleriment ed infurmaziuns davart dumondas connectadas cun la tematica d'energia, cun l'optimaziun da l'effizienz, cun l'utilisaziun da las energias regenerablas, cun las pussaivladads da promoziun e cun bler auter. La purschida da la cussegliaziun chantunala ha adina gì in fitg bun resun. Surtut ils davos dus onns èn las dumondas s'augmentadas marcantamain. Il 2008 han ins registrà radund 3'000 scleriments per telefon e var 200 cussegliaziuns persunalas.

Medemamain è vegnida stabilida cun success ina collavuraziun cun il chantun Son Gagl e cun la Federaziun dals spezialists da construcziun e d'energia da la Svizra orientala (FCEO) sin il sector da la scolaziun e da la furmaziun supplementara per spezialistas e spezialists d'energia e da construcziun. Ils otg curs davart ina utilisaziun raziunala da l'energia èn vegnids frequentads d'in dumber considerabel d'architects e d'inschigners.

4. La politica d'energia grischuna en cumparegliaziun cun auters chantuns

La confederaziun po conceder contribuziuns globalas annualas als chantuns per promover l'utilisaziun da l'energia e da la chalur persa (art. 13 LEn). Contribuziuns globalas retschaivan chantuns cun agens programs per promover mesiras d'economisar e raziunalisar l'energia sco er per utilisar energias regenerablas e chalur persa. La summa vegn adattada als meds finansials chantunals ed a l'efficacitad dal program da promoziun chantunal. Per quest intent vegnan ils programs da promoziun chantunals suttamess mintg'onn ad ina controlla d'efficacitad. Ils rapports correspondentes infurmeschan davart l'efficacitad ed ils effects dals programs realisads e davart l'utilisaziun dals meds finansials mess a disposiziun. Per fixar las contribuziuns globalas als chantuns vegn in factur d'efficacitad eruì. Quel resguarda ils meds da promoziun utilisads ed ils effects che quels han gì sin l'energia. Ils programs da promoziun chantunals sa cumponan per regla da mesiras da promoziun directas ed indirectas. Resguardond las resursas finansialas e persunalas a disposiziun po il chantun Grischun preschentar en il sector da l'effizienz energetica e da la promoziun da las energias

regenerablas ina buna bilantscha dals davos onns che na sto betg temair la cumparegliaziun cun auters chantuns (onn 2007: 5. rang concernent las contribuziuns da promoziun pajadas per abitant; 3. rang concernent ils effects energetics da las mesiras directas per abitant).

IV. IL SPAZI D'AGIR PER INA POLITICA D'ENERGIA CHANTUNALA EN IL SECTUR DA L'EFFIZIENZA ENERGETICA E DA LAS ENERGIAS REGENERABLAS

1. Remartgas preliminaras

L'analisa suandanta dal spazi d'agir dals chantuns en relaschar prescripziuns da la politica d'energia sa limitescha sin mesiras d'effizienz energetica en il sector dals edifizis sco er sin prescripziuns davart l'utilisaziun da las energias regenerablas en ed ordaifer ils edifizis. Betg tractada vegn la producziun d'energia, surtut l'utilisaziun da la forza idraulica che vegn reglada tant sin plaun federal sco er sin plaun chantunal en disposiziuns giuridicas separadas. Er la dumonda dal provediment d'energia resta en il sequent esclusa.

2. Las cumpetenzas en l'artitgel d'energia da la constituziun federala (art. 89 CF)

Tenor l'art. 89 al. 1 CF s'engaschan la confederaziun ed ils chantuns en il rom da lur cumpetenzas per in provediment d'energia sufficient, diversifitgà, segir, economic ed ecologicamain cumpatibel sco er per in consum d'energia spargnus e raziunal. Questa determinaziun n'è betg in'attribuziun da las cumpetenzas, mabain ina finamira quai che pertutga il provediment ed il consum d'energia, ina finamira che duai valair per tut ils secturs statals sco directiva per tut las activitads dal maun public en il sector da l'energia.

Ultra da quai stipulescha il medem artitgel d'energia da reparter las cumpetenzas (art. 89 al. 2 fin 4 CF) e che la confederaziun resguarda en sia politica d'energia ils sforzs dals chantuns e da las vischnancas sco er da l'economia e tegnia quint da las cundiziuns en las singulas regiuns dal pajais e la supportabladad economica (art. 89 al. 5):

Sector	Repartiziun da las cumpetenzas		
	Cumpetenzas legislativa limitada sin ina legislaziun da princips generalis (determinaziun da princips)	Cumpetenzas legislativa cumpletta (da relaschar disposiziuns materialas da detagl)	Cumpetenzas subsidiara
Utilisaziun d'energias indigenas e regenerablas	confederaziun	chantuns	
Consum d'energia spargnus e raziunal	confederaziun	chantuns	
Consum d'energia da stabiliments, vehichels ed apparats		confederaziun	
Edifizis	confederaziun	chantuns	confederaziun

Tenor l'art. 89 al. 4 CF èn surtut ils chantuns responsabels per il relasch da prescripziuns en il sector dals edificis. Damai surpasa lur duair per lunsch la simpla executiun. Els èn primarmain responsabels per la legislaziun materiala en il sector dal consum d'energia dals edificis. A la confederaziun tutga be ina cumpetenzza subsidiara. Da princip po ella obligar ils chantuns da relaschar prescripziuns en il sector dals edificis. Dentant n'ha ella nagina cumpetenzza da disponer regulaziuns materialas complessivas en quest sector u d'obligar ils chantuns d'armonisar totalmain las prescripziuns. En quest cas surpassass ella la cumpetenzza subsidiara accordada ad ella per ils chantuns.

3. Spazi d'agir facticamain limità per regulaziuns chantunalas

Las cumpetenzas dals chantuns circumscrittas qua sura vegnan limitadas sensiblamain da diversas realitads politicas. Quellas ston vegnir observadas tar la concepziun da las leschas d'energia chantunalas. Concretamain èn spezialmain ils suandants aspects da resguardar:

L'economia pretenda ina armonisaziun:

Biros d'architectura e da planisaziun activs sin plaun naziunal sco er interpresas industrialas e comercialas pretendan adina danovamain d'armonisar las prescripziuns da construcziun. Quest giavisch ha la CDEn resguardà davent da l'entschatta e sa stenta dapi onns da formular prescripziuns d'energia armonisadas. Ella ha adattà programs da promoziun ed unifitgà formulars d'executiun (vesair sura cifra II. 3.). Uschia ha ella pudì prevegnir - almain parzialmain - ad intervenziuns politicas che pretendevan ina centralisaziun sin plaun federal. L'avantatg da l'armonisaziun garantida da la CDEn consista en il fatg ch'il model da prescripziuns è vegnì elavurà dals chantuns cun lur experientscha pratica da sur onns e vegn er purtà da quels. Da l'autra vart limitescha el il spazi d'agir chantunal.

Las prescripziuns federalas vegnan amplifitgadas cuntinuadamain:

En il decurs dals davos onns ed entaifer diversas revisiuns da la lescha ha la confederaziun amplifitgà cuntinuadamain il catalog da las prescripziuns minimalas ch'èn da resguardar en las leschas chantunalas e limità qua tras il spazi d'agir dals chantuns (vesair sura cifra II. 2.10).

Program naziunal da sanaziun d'edificis:

Dapi l'onn 2006 consista sin plaun naziunal il program da sanaziun d'edificis da la fundaziun "rap per il clima", il qual è limità per la fin 2009. Il 2010 duai cumenzar in nov program naziunal da sanaziun d'edificis cun ina durada dad 8 fin 10 onns (vesair sura cifra II. 2.8). Quel ha en mira la sanaziun dals edificis existents e na vegn probablamain betg a sa limitar sin paraids e mirs exteriurs, mabain er a promover en in tscherta dimensiun mesiras en il sector da las energias regenerablas, da la tecnica da l'edifici e da l'utilisaziun da la chalur persa. L'organisaziun, ils criteris e las tariffas da promoziun vegnan a vegnir unifitgadas dals chantuns e da la confederaziun per l'entira Svizra. Perquai è il spazi d'agir per agens programs da promoziun chantunals limità. Pussaivels èn be programs da promoziun complementars.

Indemnisaziun per cuvrir ils custs da la furniziun d'electricitad (ICF):

Sco menziunà (vesair sura cifra II. 2.9) vegn la producziun d'electricitad ord energias regenerablas promovida cun l'indemnisaziun per cuvrir ils custs da la furniziun d'electricitad organisada sin plaun naziunal. En il sector dals edifizis pertutga quella surtut indrizs fotovoltaics. Ina promoziun supplementara dals chantuns è perquai pauc opportuna (evitar promoziuns dublas).

4. Champs d'acziun pussaivels e mesiras dals chantuns sco er validaziun da quellas

Las explicaziuns precedentas mussan ch'il spazi d'agir dals chantuns en il sector da la politica d'energia, per promover l'effizienz energetica e las energias regenerablas, è legalmain e facticamain bler pli limità che quai ch'ins percepescha en general. Ils suandants chapitels duain perquai illustrar en furma concisa, nua ch'ils chantuns disponan anc d'in spazi d'agir per atgnas mesiras. A medem temp vegnan questas mesiras er validadas.

4.1 Edifizis novs

Situaziun da partenza:

Ils edifizis novs ston respectar il standard fixà dal MoPEC (4,8 liters equivalents d'ieli da stgandar per energia termica pro meter quadrat surfatscha d'auzadas). Questa valur surpassa levamain quella dals edifizis da MINERGIA (3,8 l/m²).

Spazi d'agir (opziuns) e validaziun da quel:

a) Fixar prescripziuns pli severas che quellas dal MoPEC 2008:

En emprima lingia è da menziunar ch'ils standards da MINERGIA u da MINERGIA-P èn concepids sco labels da qualitat (e vegnan sco tals perfecziunads vinavant) che duain mussar, en quala direcziun la tecnica da construcziun duai sa sviluppar. Ils labels da MINERGIA han ni la pretensiun ni la finamira da daventar la norma per tut ils edifizis. Fixar prescripziuns pli severas che quellas dal MoPEC 2008 stess er en cuntradicziun cun l'armonisaziun da las prescripziuns sin plaun naziunal, pretendida repetidamain da l'economia privata e dal parlament federal.

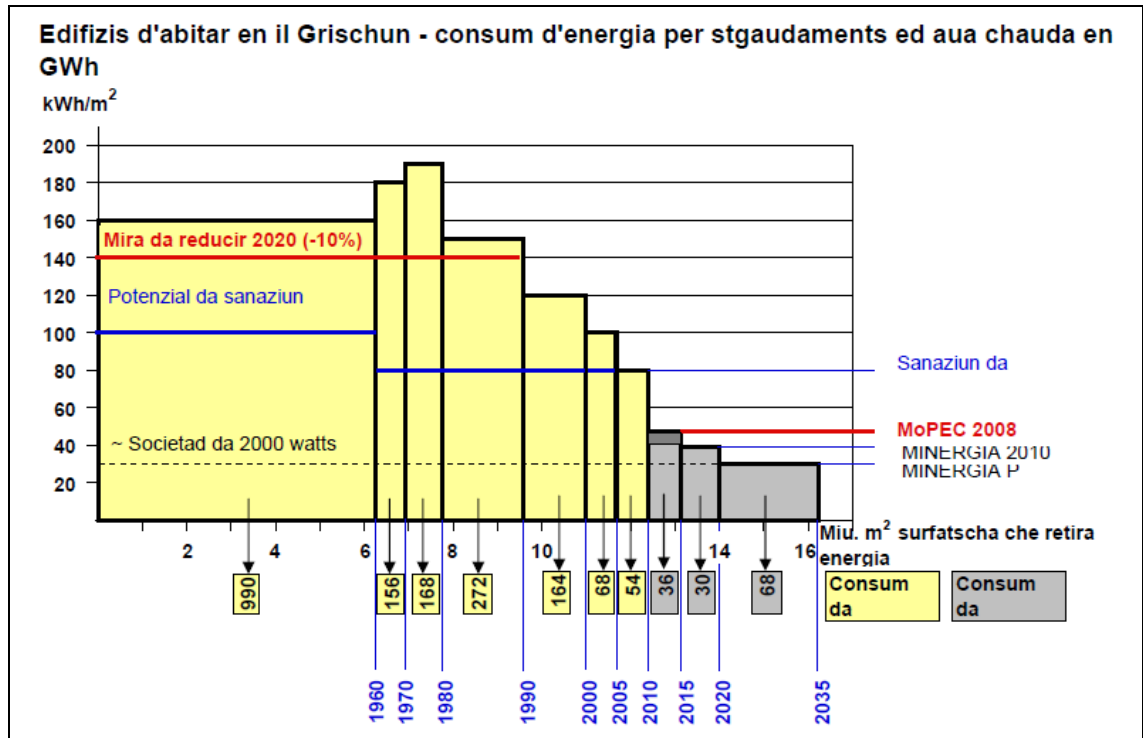
Fixar in standard da construcziun specific chaschunass ultra da quai diversas difficultads: I sa resultassan dumondas dal dretg da concorrenza, perquai ch'il stadi preferiss en la concorrenza in standard precis che fiss protegì dal dretg da marcas da fabricaziun. Perquai ch'ils standards da questas marcas vegnan sviluppads vinavant d'ina societad da dretg privat, dess il chantun ultra da quai er or da maun la suveranità da decider davart il standard.

L'introducziun dal standard da MINERGIA u da MINERGIA-P per tut ils edifizis novs na fiss betg realisabel per l'entira surfatscha dal Grischun. Omadus standards dependan fermamain dal lieu, nua che l'edifizi vegn erigì, sch'el stat liber u sch'el sa lascha orientar

a moda optimala. Entant ch'ins po - tut tenor cundiziuns localas e climaticas - realisar quests standards tar edifizis libers, nun èn quels en general realisabels en cundiziuns urbanas u en ils centers dals vitgs cun edifizis a bloc u cun stretga parcellaziun, perquai che tals bajetgs na sa laschan orientar da nov u mo fitg limitadamain. Quai n'avess betg mo la consequenza ch'ins creass differents dretgs per il standard da construcziun. Las vischnancas stuessan en lur legislaziun da construcziun examinar fitg exactamain, nua ch'il standard sa laschass propi realisar, e quai provocass grevas dumondas da determinaziun chargiadas da conflicts.

Ultra da quai mettan cunfins er ponderaziuns economicas e limitas en la libertad da disposiziun da l'investider. En il Grischun duai la construcziun d'edifizis novs betg vegnir engrevgiada u schizunt impedida, mabain esser pussaivla vinavant. La nova legislaziun d'energia na duai betg cuntanscher il cuntrari da quai ch'ella intenziunescha, numnadamain che las proprietarias ed ils proprietaris da chasas prefereschon da sanar ina chasa veglia be minimalmain che da remplazzar l'edifizis cun in nov bajetg che correspunda a las pretensiuns energeticas d'ozendi.

La finala mussa la grafica che suonda ch'il potenzial da spargn cuntanschibel cun prescripziuns pli severas è en cumparegliaziun fitg pitschen. Consequentamain n'èn prescripziuns pli severas betg adattadas sco accent principal da la politica d'energia chantunala da l'avegnir. Tant pli ch'igl è necessari d'impunder las resursas a disposiziun per mesiras vairamain efficacias. L'opziun da fixar prescripziuns pli severas che quellas dal MoPEC è perquai da refusar.

Illustraziun 7: Consum d'energia dals edifizis d'abitar en il Grischun en GWh
Funtauna: UEnTr

Explicaziun tar la grafica precedententa:

La grafica (kWh/m² x surfatscha che retira energia) mussa il consum d'energia per stgauraments ed aua chauda da tut ils edifizis d'abitar en il Grischun. Il consum d'energia per ils 66'000 edifizis d'abitar erigids fin il 2010 cun ina surfatscha che retira energia (~ surfatscha d'abitar stgaurada) da totalmain 12.5 miu. meters quadrat importa circa 1872 uras da gigawatt (GWh = miu. uras da kilowatt) e per ils 15'000 novs edifizis d'abitar calculads dal 2010 fin il 2035 ulteriuras 134 GWh. Quintà enturn en equivalents da l'iel da stgaurar (10 kWh = 1 liter ieli da stgaurar) correspunda il consum d'energia dals edifizis fin il 2010 a circa 158'000 tonnas e quel dals edifizis tranter il 2010 ed il 2035 a circa 12'000 tonnas. Il consum d'energia specific, quintà en uras da kilowatt per meter quadrat surfatscha che retira energia (kWh/m²) en las singulas periodas, reflectescha la valur a media dal standard da construcziun dal temp respectiv. Quest consum crescha da 160 kWh/m² fin als onns 80 sin circa 190 kWh/m² e sa reducescha successivamain fin il 2010 sin 80 kWh/m². Quai correspunda al standard da construcziun pretendì da la lescha per edifizis novs ozendi. Sa basond sin il model da prescripziuns davart l'energia dals chantuns (MoPEC) duai il consum d'energia specific dals edifizis novs sa reducir davent dal 2011 anc pli marcantamain, numnadamain per 40 pertschient sin 48 kWh/m². Ins vesa cleramain ch'in ulterior augment da las pretensiuns per edifizis novs dal standard MoPEC sin il nivel dals edifizis da MINERGIA porta in pitschen potenzial da spargn (d.p. 38 kWh/m²) che stat en nagina proporziun cun il potenzial da spargn dals edifizis existents. La part da la grafica marcada cun la mira da reducir energia preschenta il quantum da spargn aspirà fin il 2020 che correspunda ad ina valur da circa 185 GWh u circa 15'500 tonnas equivalents d'iel. Ultra da quai è visibla la limita presumada dal potenzial da sanaziun tecnic. Questa limita è situada a circa 100 kW/m² resp. a 80 kWh/m² e mussa, sin qual nivel in edifizis existent pudess en media vegnir sanà termicamain. Quai mussa dentant er ch'ina ulteriora reducziun dal consum d'energia sin il nivel d'ina "societad da 2000 watts" n'è betg pli cuntanschibla cun mesiras da sanaziun vi da l'edifizis. Ina ulteriora reducziun sto consequentamain vegnir cuntanschida cun substituir energias fossilas cun energias regenerablas.

b) Promover finanzialmain edifizis novs che sutpassan la valor prescritta (MoPEC 2008) :

Mintga edifizis nov effectuescha in consum d'energia supplementar. Promover edifizis novs stat perquai en cuntradicziun cun ils sforzs da limitar il basegn d'energia, e quai senza guardar, en quala moda e maniera quest basegn supplementar vegn cuvert. L'opziun b) è perquai da refusar, dentant cun las suandantas excepziuns pussaivlas:

- Edifizis novs speziels cun caracter da model duain ins pudair promover, sche las prescripziuns minimalas mintgamai vertentas vegnan sutpassadas marcantamain.
- Il medem vala per edifizis novs che substitueschan edifizis vegls, sche quels cuntanschan in reducziun marcanta dal basegn d'energia sin ina surfatscha d'auzada brutta cumparabla.

c) Funcziun d'exempel dal chantun tar ils agens edifizis:

Per ademplir sia funcziun d'exempel duai il chantun construir ils agens edifizis en l'avegnir en standard da MINERGIA-P, sche quai è tecnicamain pussaivel (il standard da MINERGIA-P n'exista anc betg per tut ils tips d'edifizis) e responsabel en vista als custs supplementars che quel chaschuna.

4.2 Sanaziun dals edifizis existents

Situaziun da partenza:

Il sector dals edifizis existents dispona d'in potenzial fitg aut da reducir il basegn d'energia e las emissiuns da CO₂. Perquai furma la promoziun da la sanaziun d'edifizis gia oz in punct central da las mesiras da la politica d'energia. La concepziun da la promoziun futura sto dentant vegnir coordinada cun il program naziunal da sanaziun d'edifizis che vegn a cuvrir la sanaziun da paraids e mirs exteriurs. La promoziun chantunala vegn perquai en l'avegnir a metter l'accent sin il sector da las energias regenerablas, da la tecnica dals edifizis sco er da l'utilisaziun da la chalur persa.

Spazi d'agir (opziuns) e valitaziun da quel:

a) Fixar prescripziuns pli severas che quellas dal (MoPEC):

A l'entschatta pon ins renviar a las explicaziuns fatgas sut cifra IV. 4. 1. Fixar prescripziuns pli severas che quellas dal MoPEC 2008 stess en cuntradicziun cun l'armonisaziun da las prescripziuns sin plaun svizzer, pretendida repetidamain da l'economia privata e dal parlament federal. Prescripziuns pli severas na pudessan er betg vegnir exequidas unifurmamain, siond che las cundiziuns climaticas en las regiuns da noss chantun èn fitg differentas. La finala stuess l'organisaziun d'execuziun puspè vegnir adattada spezialmain e sulettamain per il Grischun.

b) Promover finanzialmain tut las sanaziuns, er per quellas ch'adempleschan be la valor prescritta (MoPEC 2008):

Sanaziuns che sa limiteschan sin l'execuziun da las leschas n'èn betg da promover finanzialmain.

- c) Promover finanzialmain be sanaziuns che sutpassan la valur prescritta dal MoPEC 2008 (basegn d'energia pli pitschen che las pretensiuns minimalas):

Quai correspunda ad ina cuntinuaziun directa da la filosofia da promoziun sa cumprovada fin oz. Remunerada duai vegnir la patruna ed il patrùn da construcziun che fa dapli che quai che la lescha pretenda. Quest sector duai restar vinavant in punct central dal program da promoziun chantunal. La concepziun da questa promoziun duai dentant vegnir coordinada cun il program da promoziun naziunal. Quai po avair la consequenza che las contribuziuns da promoziun per la sanaziun da paraids e mirs exteriurs vegnan augmentadas en favur da la tecnica da chasa, da las energias regenerablas e da la chalur persa. Questa opziun c) duai vegnir integrada en il catalog da promoziun.

- d) Funcziun d'exempel dal chantun tar ils agens edifizis:

Per ademplir sia funcziun d'exempel duai il chantun sanar en l'avegnir ses agens edifizis tenor il standard da MINERGIA, sche quai è tecnicamain pussaivel e responsabel en vista als custs supplementars che quel chaschuna.

4.3 Energias regenerablas, tecnica da chasa ed utilisaziun da l'aua persa en il sector dals edifizis

Situaziun da partenza:

Las novas prescripziuns minimalas (MoPEC 2008) implitgeschan ina midada essenziala per edifizis novs, en cumparegliaziun cun il dretg vertent. Tenor l'uschenumnada „regla 80-20“ vegn la cumpart maximala da las energias betg regenerablas limitada sin 80 pertschient. Ils 20 pertschient restants èn da cuvrir cun ina meglra isolaziun, ina tecnica da chasa pli effizienta, cun utilisar la chalur persa u cun energias regenerablas.

Spazi d'agir (opziuns) e valitaziun da quel:

- a) Promover energias regenerablas e la tecnica da chasa en edifizis novs:

Il nov model da prescripziuns sforza facticamain las patronas ed ils patrons da construcziun d'edifizis novs d'installar indrizz da la tecnica da chasa che produceschan energia ord purtaders d'energia regenerabla. Consequentamain n'è in program da promoziun en quest sector betg necessari. La finamira na vegn betg cuntanschida cun conceder contribuziuns ad indrizz che ston vegnir installads tenor lescha.

- b) Promover energias regenerablas e la tecnica da chasa en edifizis existents:

Questa mesira duai furmar - sco gia menziunà avant - er en l'avegnir in punct central dal program da promoziun. Questa opziun vegn integrada en il program da promoziun. Latiers tutga surtut er da substituir ils stgauraments electrici da resistenza cun systems

d'aua chauda e stgaudaders d'aua chauda cun indrizs che funcziuneschan cun purtaders d'energia regenerabla.

4.4 Optimar il manaschi dals edifizis chantunals

In grond potenzial da spargn è er da cuntanscher cun optimar il manaschi dals edifizis existents. Per quest intent han ils chantuns e la confederaziun creà il label „energho“. „energho“ è s'establì sco center da cumpetenza per l'optimaziun energetica dal manaschi d'edifizis pli gronds. Quel ha la finamira da reducir ils custs d'energia dals edifizis per 10% cun optimar il manaschi da la tecnica da l'edifizis. En la Svizra tudestga s'occupa „energho“ da preschent da passa 280 instituziuns. Qua sa tracti d'ospitals, chasas da tgira, scolas, edifizis da l'administraziun, implants da sport e bogns cuverts. Grazia ad „energho“ ha la citad da Turitg per exempel pudì reducir ses custs d'energia per var 3 milliuns francs l'onn 2007. L'optimaziun è vegnida fatga en 91 edifizis da la citad cun custs d'energia da passa 100'000 francs per onn. Tar tals edifizis è il potenzial da spargn particularmain grond.

Er il chantun Grischun - en sia funcziun d'exempel - vegn a laschar examinar las pussaivladads d'optimar il manaschi energetic da ses edifizis

4.5 Energias regenerablas ordaifer ils edifizis

Sin basa dal dretg vertent po il chantun gia oz sustegnair gronds implants che procuran per il provediment d'energia ed ina utilisaziun raziunala da quella. Quest spazi d'agir resta en vigur, siond che las experientschas fatgas fin oz cun questa promoziun èn positivas. Perquai duai ella vegnir mantegnida.

4.6 Process da l'industria

Meglieraziuns substanzialas dal grad d'utilisaziun, q.v.d. che surpassan las prescripziuns minimalas per process commercials ed industrials pon vegnir sustegnidas finanziarmain gia oz sin basa dal dretg vertent. Quest spazi d'agir per disposiziuns chantunals resta en vigur er en l'ambient skizzà avant. Questa pussaivladad da promoziun duai perquai vegnir mantegnida.

4.7 Scolaziun e furmaziun supplementara

Qua sa tracti da princip d'ina incumbensa communabla da la confederaziun e dals chantuns (art. 11 LEn). Quai n'excluda dentant in summa betg atgnas iniziativas dals chantuns. Per augmentar las enconuschientschas da las patronas e dals patrons da construcziun èsi necessari da furmar la savida da lur cussegladers da confidenza (architects, inschigners, planisaders, tecnicists etc.). Perquai duai il chantun s'engaschar er en l'avegnir en il sector da la scolaziun da la furmaziun supplementara. La concepziun dals detagls è per regla da sclerir e fixar cun ils partenaris respectivs (confederaziun, scolas, associaziuns, uniuns etc.).

4.8 Ulteriurs secturs da la politica

Tenor art. 1 al. 3 dal sboz da questa lescha duain il chantun e las vischnancas resguardar en tut lur activitads ils aspects energetics relevants.

Er en auters secturs da la politica èsi pussaivel d'influenzar las finamiras da la lescha d'energia cun mesiras respectivas (planisaziun dal territori, traffic public, dretg fiscal, taglia da vehichels a motor etc.). Questas mesiras ston dentant vegnir integradas en la legislaziun correspundenta. Ils sequents exempels illustreschan, cun qualas mesiras in cumportament energeticamain effizient vegn promovì en ils divers secturs.

Dretg fiscal

Mesiras da sanaziun energeticas vi d'edifizis ed indrizz da la tecnica da chasa pon vegnir deducids da la taglia sco custs da mantegniment da l'immobiglia. Ultra da quai ha il Grischun gia abolì l'uschenumnada „pratica da Dumont“.

Taglia da vehichels a motor

Il chantun Grischun ha decidì d'ecologisar la taglia da vehichels a motor davent dal 1. da schaner 2009. Il punct central da questa nova lescha furma ina reducziun da la taglia da traffic da 60 fin a 80 pertschient per vehichels a motor cun paucas emissiuns. Ina reducziun da la taglia da traffic dad 80 pertschient vala per vehichels a motor levs cun ina svapur maximala da CO₂ da 140 g/km ed ina reducziun da 60 pertschient per vehichels a motor levs cun ina svapur maximala da CO₂ 160 g/km. Ultra da quai ha la confederaziun en mira d'elavurar ina schliaziun che vala per l'entira Svizra.

Planisaziun dal territori

En la revisiun da la LPTC dal 2005 è il basegn da l'effizienz energetica vegnida resguardada (p.ex. tar l'isolaziun termica d'in edifizis na sto la distanza prescritta betg vegnir respectada).

4.9 Instruments fiscals (introducziun d'ina taxa directiva)

Situaziun da partenza:

La confederaziun ha introducì ina taxa da CO₂ sin combustibels sco er il rap per il clima sin carburants. En quest sector n'han ils chantuns pia nagin spazi d'agir. Percunter avessan els la pussaivladad d'introducì ina taxa directiva sin l'electricitad cun la finamira da reducir il consum da quella.

Spazi d'agir (opziuns) e valitaziun da quel:

- a) Taxa directiva neutrala areguard la quota da las expensas publicas (senza destinaziun fixa):

Fin oz n'enconuschan nagins chantuns ina taxa directiva neutrala areguard la quota da las expensas publicas. L'introducziun d'ina tala en il Grischun fiss in dischavantatg per il consum final indigen. Quant sensibel ch'augments dals pretschs d'electricitad vegnan

recepids, ha la vasta debatta politica da l'atun 2008 mussà eclatantamain. Ultra da quai chaschunass tant l'incasso da la taxa sco er la restituziun da quella considerabels custs d'administraziun. Siond ch'il chantun Grischun n'enconuscha betg be ina suletta interpresa da provediment d'electricidad, mabain numerusas e per part fitg pitschnas, stuess la taxa vegnir imponida en plirs lieus decentralis e rimnada en in lieu central. Be uschia fiss dada la basa per ina restituziun giuridicamain eguala da las taxas. La concepziun da quella vegniss ad esser fitg cumplitgada, perquai che la dretga „clav da repartiziun chantunala“ fiss pir da chattar. Ultra da quai na duessan manaschis che dovran blera energia betg vegnir dischavantagiads supplementarmain. L'introducziun d'ina taxa directiva chantunala isolada sin il consum d'electricidad para perquai pauc raschunaivla.

b) Taxa directiva cun destinaziun fixa:

Ina taxa directiva cun destinaziun fixa n'è betg pli ina taxa directiva, mabain ina taglia. Vis da quest punct da vista anor èsi pli consistent da financiar las mesiras da promoziun avisadas cun la destinaziun fixa sur il preventiv regular dal stadi. Quai pretenda ch'il program da la regenza attribueschia a la politica d'energia la prioritad respectiva, quai ch'è gia succedi. Damai ha il cussegl grond l'incumbensa d'alimentar la politica d'energia cun meds suffizients (finanzas e personal) tar ils conclus da preventiv correspondents.

Latiers vegn il fatg che la lescha d'energia existenta e futura concentrescha las mesiras da promoziun surtut sin mesiras en ils sector da la chalur e betg da l'electricidad. La taxa sin il consum d'electricidad vegniss perquai per la gronda part transferida sin mesiras per reducir las emissiuns da CO₂. Quai na correspundess betg a la chaussa, siond che la connexiun factica tranter diriger e promover vegniss violada. L'utilisaziun dals daners incassads per promover mesiras en il sector da l'electricidad è gia limitada dal fatg che la confederaziun dispona gia d'in med da promoziun cun la „indemnisaziun per cuvrir ils custs da la furniziun d'electricidad (ICF)“. Amplifitgar quel isoladamain fa pauc senn. Quai che pertutga ulteriuras pussaivladads da promoziun en il sector da l'electricidad para il spazi d'agir sin plaun chantunal fitg pitschen. Da ponderar fiss per exempel la distribuziun da bonus per cumprar apparats che spargnan electricidad (classa A). Talas acziuns pudessan dentant avair be in caracter temporar e na giustifitgeschan betg l'introducziun d'ina taxa directiva. Quai che pertutga l'imposiziun da la taxa, dattan las explicaziuns gia fatgas scleriment.

Las ponderaziuns precedentas mainan a la conclusiun da renunziar quai che pertutga l'electricidad tant sin l'introducziun d'ina taxa directiva neutrala areguard la quota da las expensas publicas sco er sin ina taxa directiva cun ina destinaziun parziala fixa.

V. PRINCIPS DA LA NOVA CONCEPZIUN

1. Legislaziun efficazia

La politica d'energia dals davos onns è marcada d'ina dinamica extraordinaria. Ils motivs èn multifars. S'augmentada è surtut la conscienza che las energias fossilas èn limitadas. Stretgamain connectads cun quai èn ils pretschs per las materias primas ch'èn creschids considerablamain sin ils martgads. Ulteriurs facturs èn il stgaurament dal clima e l'augment da las catastrofas da la natira sco er ina discussiun publica intensivada davart temas ecologics tant en la politica sco en las medias. La gronda dinamica sa manifestescha sin plaun politic en numerusas intervenziuns ed en ina frequenta cadenza da revisiuns da las leschas. En quest connex stat il fatg che la lescha d'energia chantunala è vegnida revedida gia trais giadas dapi l'onn 2000 e ch'ella vegn revedida per la quarta giada cun questa revisiun.

Quest sboz da la lescha persequitescha pli intensivamain il concept d'ina legislaziun efficazia (cf.d.a. Kettinger, Fachhandbuch Wirkungsorientierte Gesetzgebung, Finanzdirektion des Kantons Bern, 2001) per satisfar a las pretensiuns da la societad e da la politica e per garantir ina auta flexibilitad. La basa da la LEG revedida furma il mecanissem suandant: Il cussegl grond pretenda sco finamira a lunga vista da realisar ina "societad da 2000 watts" e determinescha ils pass intermediars ch'èn da respectar sia via a quella. La planisaziun d'energia concepziunala sco tala, q.v.d. il program politic correspondent, è chausa da la regenza. Quella elavura in concept d'energia per ina perioda da mintgamai tschintg onns che mussa, co ils pass intermediars fixads dal cussegl grond pon vegnir cuntanschids. Il concept d'energia cuntegna tranter auter ina controlla dal success da las mesiras gia prendidas ed ina prognosa per la perioda futura. Sch'i sa mussa che finamiras vegnan manchentadas, vegn il svilup negativ curregi cun instruments legals.

Ina tala legislaziun furma la basa per ina regulaziun politica orientada vers il resultat.

Connectà cun quella e sa basond sin quella determinescha il cussegl grond entaifer il rom da GRiforma la structuraziun da las gruppas da products per fixar sin fundament da quai il preventiv global. Cun reparter ils meds mintgamai sin las singulas gruppas da products po el metter las paisas politicas a media vista. La definiziun dals effects connectada cun quai mussa la direcziun en la quala las prestaziuns da l'administraziun han dad ir. Il cussegl grond ha las suandantas incumbensas:

- fixar il dumber e la structuraziun da las gruppas da products entaifer l'uffizi d'energia e da traffic,
- midar la designaziun da las gruppas da products
- definir ils effects.

Ultra da quai po il cussegl grond s'exprimer en il ciclus annual davart ils products, las finamiras ed ils indicaturs da las prestaziuns e decider entaifer il preventiv davart la repartiziun dals meds sin las diversas gruppas da products.

2. Finamiras e princips

La revisiun totala actuala ha differentas finamiras: d'adattar la lescha existentia a las midadas da las cundiziuns generalas da la politica d'energia, da resguardar ils svilups en il sector da l'energia e da realisar il grond dumber d'intervenziuns parlamentaras en la politica d'energia. En il center da quests sforzs stat dentant er la clera voluntad d'utilisar las resursas energeticas existentas a moda raziunala e persistenta. A lunga vista duai questa lescha contribuir a la realisaziun da la visiun d'ina "**societad da 2000 watts**" (cf. sura cifra II. 2.1). En vista a questa finamira duain las **finamiras intermediaras** inditgadas qua sut vegnir declaradas sco relevantas. Quellas èn vegnidas definidas sin basa da valurs d'experientscha concretas fatgas cun l'effect dals programs da promoziun da fin ussa e cun ulteriuras mesiras.

Partind dal stadi da l'onn 2008 duai il consum d'energias fossilas per stgaurdar edifizis e per far aua chauda vegnir reducì sco suonda:

a) reduenziun per construcziuns novas:

- davent dal 2011 per 40%
- davent dal 2015 per 50%
- davent dal 2020 per 60%
- davent dal 2035 per 80%

Questas finamiras sa basan sin las suandantas ponderaziuns:

La reduenziun da 40% davent dal 2011 correspunda circa a la realisaziun dal standard tenor il MoPEC. Las ulteriuras finamiras per il temp davent dal 2015 e davent dal 2020 sa basan sin ils standards da MINERGIA resp. da MINERGIA-P. Quests pass da reduenziun muntan grondas sfidas e portan er respargns marcants en il sector da las construcziuns novas. En cumparegliaziun cun il consum total d'energia da tut ils edifizis è il respargn dentant da considerar sco pitschen (cf. er cifra IV. 4.1, ill.7). La finamira da reduenziun davent dal 2035 sa basa sin ina stimaziun prospectiva dal potenzial da respargn anc pussaivel sin fundament da las valurs d'experientscha dad oz.

b) reduenziun per tut ils edifizis d'abitar:

- fin il 2015 per 5% + substituziun da 5% cun energias regenerablas
- fin il 2020 per 10% + substituziun da 10% cun energias regenerablas
- fin il 2035 per 25% + substituziun da 40% cun energias regenerablas

Latiers las suandantas explicaziuns:

- Davart la reducziun da 10% fin il 2020:
Ils 66'000 edifizis d'abitar erigids fin oz e quels prognostitgads fin il 2020 en il Grischun dovran per stgaudar e per far aua chauda radund 1'930 GWh per onn (vesair er cifra IV. 4.1, ill. 10). Ina reducziun da 10% en 10 onns pretenda in respargn da radund 1'600 tonnas equivalents d'ieli da stgaudar per onn. Sch'ins presuma che radund la mesadad vegnia spargnada cun mesiras betg promovidas (sanaziuns parzialas voluntaras e mantegniment dals edifizis) restan anc radund 800 tonnas ieli da stgaudar ch'èn da spargnar mintg'onn cun promover la sanaziun d'edifizis. Quai correspunda a radund 200 fin 220 sanaziuns totalas che ston vegnir effectuadas cun impuls onn per onn. Cun la promoziun da fin oz han ins sanà ils davos onns en media radund 60 edifizis d'abitar per onn (2008: 81 empermess) cun meds da promoziun dal chantun (vesair er cifra III. 1., ill. 5). Per cuntanscher la finamira da reducir il consum d'energia per 10% fin il 2020 sto il program da promoziun efectuar davent dal 2011 trais giadas dapli sanaziuns d'edifizis per onn che fin oz.
- 10% substituziun fin il 2020:
Oz vegnan radund 4% dal basegn d'energia termica dals edifizis d'abitar cuverts cun energia da laina. Cun las mesiras prevedidas duai questa cumpart vegnir augmentada fin il 2020 sin 8%. Per cuntanscher quai ston mintg'onn radund 120 stgaudaments da laina (gronds e pli pitschens) vegnir realisads cun daners da promoziun. Quai correspunda ad ina substituziun annuala da radund 700 tonnas ieli da stgaudar. Er la substituziun cun indrizz termosolars per far aua chauda duai vegnir dublegiada mintg'onn fin il 2020 en cumparegliaziun cun il dumber per il qual ins ha concedì contribuziuns da promoziun l'onn 2008. Quai vul dir che la surfatscha d'absorbaders promovida per onn vegn augmentada da 3'700 m² l'onn 2008 sin radund 7'000 m², quai che correspunda ad ina substituziun da radund 500 tonnas ieli da stgaudar. Cun dublegiar la promoziun dals indrizz cun pompa da chalur sin 80 indrizz per onn cumpareglià cun oz, vegnissan ulteriuras 400 tonnas ieli da stgaudar substituidas mintg'onn. Cun quintar ina utilisaziun pli intensiva da la chalur persa vegn cuntanschida la finamira da substituir cun energias regenerablas 10% da las energias fossilas utilisadas per stgaudar ils edifizis d'abitar, quai fin il 2020.
- Las finamiras intermediaras fixadas per il 2015 servan a l'emprima examinaziun da l'effect sunter l'emprima perioda da planisaziun da tschintg onns.
- La finamira da reducziun a lunga vista per il 2035 sa basa sin ina cuntinuaziun da las ponderaziuns fatgas per ils emprims 10 onns ed è perquai extrapolada cun 1% per onn. La finamira da substituziun a lunga vista per il 2035 è calculada sin basa da prognosas e da svilups ch'èn da spetgar.

3. Instrumentari legal

Il sboz preschent cuntegna in vast instrumentari per segirar ch'ils pass intermediars definids vegnian cuntanschids. Las mesiras chantunals cumpiglian prescripziuns, programs da promoziun, purschidas da prestaziuns, infurmaziuns, cussegliaziun e furmaziun supplementara. En il sector da las prescripziuns duai la regenza retschaiver la pussaivladad da rinforzar ils standards energetics minimals en atgna cumpetenza. Questa pussaivladad d'adattaziun procura per la flexibilitad necessaria per pudair agir speditivamain en cas che las finamiras èn en privel da betg vegnir accumuladas u en cas ch'ils standards da construcziun vegnan midads. Per dar dumogn a l'investiziun d'execuziun èn las prescripziuns energeticas minimalas d'adattar a las pretensiuns armonisadas tranter ils chantuns. En il sector da la promoziun èn ils divers programs vegnids ordinads da nov. Siond che las prescripziuns minimalas per edifizis novs pretendan obligatoricamain l'utilisaziun parziala d'energias regenerablas, sa concentreschan ils programs da promoziun sin la sanaziun dals edifizis existents. Il pli grond potenzial da meglieraziun è da chattar en la sanaziun dals edifizis existents cun deficits energetics. En il sector dals edifizis novs pon contribuziuns da promoziun vegnir accordadas be per edifizis cun caracter da model (cf. sura cifra IV.4.).

4. Relaziun cun auters programs da promoziun

Da preschent na pon ins anc betg giuditgar, co che las activitads actualas da la confederaziun e dals chantuns s'effectueschan sin in eventual program da promoziun energetic naziunal (cf. sura cifra IV. 3.). Averta è surtut la dumonda, quals objects resp. qualas parts d'in edifizis duain survegnir contribuziuns da promoziun sin plaun naziunal. Ultra da quai na pon ins oz anc dar naginas prognosas davart ulteriurs programs da promoziun d'organisaziuns privatas sco per exempel la fundaziun dal rap per il clima. Per esser preparads sin plaun chantunal per tut las eventualitads e per pudair en il mender cas recurrer als agens programs da promoziun chantunals han ins stuì chattar ina reglamentaziun flexibla en il sboz preschent da la lescha. Questa reglamentaziun lubescha al chantun da gestiunar tut tenor basegn agens programs da promoziun sin ils pli differents secturs. Las premissas per conceder contribuziuns èn independentas d'ina schliaziun sin plaun naziunal.

5. Execuziun

Il sboz da la lescha preveda che l'execuziun da las prescripziuns da construcziun resta vinavant tar las vischnancas. L'introducziun da standards energetics minimals bler pli severs vegn dentant ad augmentar las pretensiuns a l'execuziun communal sin il sector dal personal e da las enconuschientschas professiunalas. En vista a quest fatg preveda il sboz da la lescha la pussaivladad d'externalisar incumbensas.

6. Dretg d'execuziun

La concepziun d'ina legislaziun efficazia tschenta autas pretensiuns al dretg d'execuziun. Flexibilitad e dinamica en la dimensiun giavischada pon be vegnir cuntanschids, sche la regenza ha la pussaivladad da reagir spert sin ils svilups en la politica d'energia sin basa d'ina ordinaziun. Da quai resulta ch'il cussegl grond fixescha sin plaun legislativ las finamiras ch'èn da cuntanscher en la politica d'energia ed ils instruments necessaris per quai. La realisaziun concreta procura la regenza tras ordinaziun. L'ordinaziun executiva existenta dal cussegl grond è d'abolir.

7. Resumaziun

La cifra IV. mussa ch'il spazi d'agir per ina politica d'energia chantunala è pli pitschen che presumà en general e dilucidescha e valitescha en quest connex er ils pussaivels champs d'acziun. La regenza vul concentrar ils meds persunals e finansials a disposiziun sin mesiras vairamain efficazias. Perquai èsi necessari da metter accents e da betg sa perder en numerusas mesiras singulas pauc efficazias. Sa fundond sin questas ponderaziuns vegnan en la cifra V. explitgadas las finamiras ed ils tratgs principals che furman la basa per ina legislaziun d'energia flexibla e moderna, cun la quala ins po reagir a moda adequata e sperta sin il svilup da la politica d'energia extremamain dynamic. Tant la concepziun da la nova lescha d'energia sco lescha da basa sco er l'accentuaziun en il sector da las prescripziuns e dals meds da promoziun correspundan a la direcziun che la regenza ha adina puspè signalisà en sias respostas a las differentas intervenziuns politicas en il cussegl grond.

VI. REMARTGAS TAR LAS SINGULAS DISPOSIZIUNS

1. Lescha d'energia dal chantun Grischun (LEG)

Artitgel 1

Per relaschar prescripziuns en il sector d'edifizis èn – tenor l'art. 89 al. 4 – cumpetents oravant tut ils chantuns. Pia è tant la legislaziun materiala concernent il consum d'energia en edifizis sco er la responsabladad per l'execuziun lur chaussa. L'art. 9 LEn cuntegna ina incumbensa legislativa concreta per ils chantuns. Uschia na cumpiglia l'**al. 1** betg mo l'incumbensa da la legislaziun federala, mabain er la regulaziun da quels secturs da la politica d'energia che appartegnan a la cumpetenzza dals chantuns.

L'**al. 2** renviescha a la prioritad da las regulaziuns da la legislaziun speziala. L'organisaziun dal provediment d'electricitad en il chantun sco er l'execuziun da la lescha federala davart il provediment d'electricitad vegnan regladas en la lescha davart il provediment d'electricitad dal chantun Grischun. La lescha davart il dretg da las auas dal chantun Grischun regla er definitivamain las dumondas che stattan en connex cun l'utilisaziun da la forza idraulica.

L'**al. 3** renviescha a la necessitad da la coordinaziun da la politica sectoriala. Mesiras pon vegnir rinforzadas areguard lur effect e contribuir dapli per cuntanscher la finamira, sche las purtadras e sch'ils purtaders d'incumbensas tiran a niz las sinergias en ils differents secturs spezial. Colliaziuns transversalas èn avant maun en spezial en connex cun l'energia, cun la planisaziun dal territori, cun la construcziun, cun l'ambient, cun il traffic e cun las taxas publicas.

Artitgel 2

L'**al. 1** da l'artitgel d'intent sa basa sin la regulaziun dal dretg federal. La successiun da l'enumeraziun n'ha nagin character valitant. Il chantun ha però dapi onns la filosofia ch'il consum d'energia duaja en emprima lingia vegnir sbassà, entant ch'ils purtaders d'energia fossils duajan en segunda lingia vegnir substituìs tras purtaders d'energia regenerabla. I po vegnir constatà en furma d'in slogan che la meglra energia è quella che na vegn betg duvrada. Il fundament da questa posiziun è quel ch'igl è bain giavischabel or dal puntg da vista da la politica dal clima, sch'ils purtaders d'energia fossils vegnan substituìs, ch'il sfarlattim d'energias regenerablas d'auta qualitad na duai dentant betg vegnir promovì en edifizis che han ina nauscha bilantscha energetica. Malgrà questa premissa furma il rinforz da l'utilisaziun da purtaders d'energia indigens e da purtaders d'energia regenerabla in ulteriur punct central da la lescha, en spezial perquai che l'utilisaziun da laina d'energia porscha in grond potenzial en il chantun.

L'**al. 2** renviescha al fatg ch'i pon – ultra dal chantun e da las vischnancas – vegnir incumbensadas er terzas personas cun l'adempliment d'incumbensas.

Artitgel 3

Questa disposiziun è il punct central dal project da lescha. Ina lescha ch'è prospectiva e che s'orientescha vi da l'effect basegna cleras finamiras, vi da qualas i po vegnir mesirà resp. cun

las qualas i po vegnir controllà, sche la politica chantunala d'energia è "sin buna via". Ellas èn pia dapli che mo ina indicaziun da la direcziun. Tenor la concepziun da la lescha qua avant maun servan las finamiras sco indicatur per in eventual svilup fauss e – sco consequenza da quai – sco basa per definir la dimensiun da las mesiras da correctura. Tenor l'**al. 1** ha il chantun a lunga vista en egl las finamiras d'ina "societad da 2000 watts" (cf. cifra II. 2.1 qua survart).

Per concretisar questas finamiras a lunga vista normescha l'**al. 2** ils pass intermediars che ston vegnir cuntanschids. En il senn d'in urari prescriba il legislatur, fin a tge data che tge finamiras d'etappas ston esser cuntanschidas. A maun dals pass intermediars vegni controllà, sche las mesiras chantunalas han purtà il success prognostigà e sche eventualas deviazions dal curs ston vegnir curregidas. Il sboz da la lescha statuescha plirs pass intermediars. En quest connex è il punct central però quel da reducir il consum d'energias fossilas en il sector d'edifizis.

En edifizis novs duai il consum d'energias fossilas per stgaudar e per producir aua chauda vegnir reducì successivamain. Las prescripziuns da reducziun sa basan sin il stadi da l'onn 2008. Il project da lescha prevesa – a partir da l'onn 2011 – ina reducziun da 40 pertschient. Quai correspunda al standard da MINERGIE da l'onn 2007 senza ventilaziun da confort. A partir da l'onn 2015 vegnan las pretensiuns minimalas al basegn da chalur da stgaudament d'edifizis novs reducidas per 50 pertschient a 38 kWh/m². Questa valur correspunda al standard da MINERGIE actual. A partir da l'onn 2020 duai la reducziun importar 60 pertschient. Quai correspunda circa al standard da MINERGIE-P actual. La finamira da reducziun a partir da l'onn 2035 sa basa sin ina stimaziun prospectiva dal potenzial da spargn ch'è anc pussaivel a maun da las valurs d'experientscha actualas.

Ulteriurs pass intermediars vegnan prescrits per l'effectiv d'edifizis d'abitar en il chantun. Envers il stadi da l'onn 2008 duai il consum d'energias fossilas per stgaudar edifizis e per producir aua chauda vegnir reducì fin l'onn 2015 per ulteriurs 5 pertschient sco er substituì per ulteriurs 5 pertschient tras energias regenerablas, fin l'onn 2020 per mintgamai 10 pertschient e fin l'onn 2035 reducì per 25 pertschient sco er substituì per ulteriurs 40 pertschient. Questas finamiras da reducziun e da substituziun sa basan sin prognosas realsticas da l'effect che derivan da programs da promoziun energetics.

Artitgel 4

En spezial las relaziuns climaticas e topograficas èn fitg differentas en il Grischun. Ins dastga supponer ch'i na resulta betg en mintga cas ina soluziun adequata, sche las prescripziuns da questa lescha vegnan applitgadas senza cumpromiss. La disposiziun da quest artitgel stgaffescha pervia da quai la pussaivladad da pudair far excepziuns en il cas singul. Fatgs excepziunals èn avant maun, sche disposiziuns energeticas stuessan atgnamain vegnir observadas, ma sche relaziuns extraordinarias laschan dentant parair lur adempliment sco sproporziunà. Sco talas valan en spezial impediments stringents technics u manaschials, ina sproporziunalitad economica u motivs da la tgira da monuments.

Artitgel 5

Suenter ch'il legislatur ha prescrit en l'art. 3 la finamira a lunga vista ed ils pass intermediars che ston vegnir cuntanschids, èsi chausa da la regenza da far ina planisaziun concepziunala per il chantun sin basa da quai. I sa chapescha da sez ch'i na sa tracta betg d'in instrument da la planisaziun dal territori, mabain d'in program politic per il sector da l'energia. La realisaziun vegn fatga en furma d'in concept d'energia, e quai per periodas da mintgamai 5 onns. Questas periodas correleschan cun ils pass intermediars tenor l'art. 3 al. 2. Il concept d'energia sto vegnir suttamess al cussegl grond en furma d'in rapport.

Artitgel 6

Il concept d'energia è la pitga da la planisaziun d'energia dal chantun e cuntegna en spezial trais secturs centrals: En in emprim pass reproducescha il concept d'energia il stadi actual. El explitgescha, sche la finamira intermediara ch'è prescritta da la lescha è vegnida cuntanschida e tge meglieraziuns che han pudì vegnir realisadas cun las mesiras vertentas. En quest senn è el ina controlla dal success. A maun da questa evaluaziun prognostitgescha il concept d'energia en in segund pass il svilup futur. El giuditgescha, sche la proxima finamira intermediara po vegnir cuntanschida cun las mesiras actualas u sch'i ston eventualmain vegnir fatgas correcturas per rectifitgar svilups fauss. En in terz pass explitgescha il concept d'energia, tge mesiras che ston vegnir prendidas per cuntanscher la finamira principala, e numna ils meds finansials statals ch'èn necessaris per quai.

Artitgel 7

La pratica mussa ch'ina occupaziun concepziunala cun dumondas davart l'energia n'è betg ina chausa che sa chapescha da sez sin plaun communal. Per sensibilisar las vischnancas per lur incumbensas en quest sector stgaffescha l'**al. 1** il nov instrument dal concept d'energia communal. L'elavuraziun d'in tal concept n'è – en vista a la proporziunalitad – betg inditgada generalmain. In tal concept è adattà en quels cas, nua ch'ina vischnanca po gidar essenzialmain – sin basa da sias cundiziuns generalas (grondezza, situaziun, facturs economics e.u.v.) – a cuntanscher la finamira u nua ch'ella è dependenta d'ina planisaziun energetica a lunga vista. Eventualas libertads concepziunalas chattan ins en spezial tar la planisaziun locala, tar l'illuminaziun, tar ils edifizis publics e.u.v. Ins po per exempel renviar al fatg che las vischnancas han mintgatant da reglar l'utilisaziun da radiaturs mobils en il liber en connex cun la concessiun da permissiuns da gestiun per manaschis da restauraziun e d'hotellaria.

En il senn d'ina instrucziun numna l'**al. 2** quels elements ch'il concept d'energia communal sto cuntegnair.

L'**al. 3** conceda a las vischnancas la pussaivladad da relaschar – en lur champ da cumpetenzza – ulteriuras disposiziuns che van pli lunsch che las prescripziuns minimalas dal chantun, e quai cun l'intent da spargnar energia. Gia oz sa profileschan diversas vischnancas cun ina politica d'energia fitg progressiva. Talas stentas communalas duain esser pussaivlas er en l'avegnir.

Artitgel 8

L'art. 9 al. 3 lit. a LEn pretenda che las vischnancas reglian la quota ch'è maximalmain admissibla per energias betg regenerablas per cuvrir il basegn da chalur e d'aua chauda en edifizis novs ed en edifizis engrondids. Quai vul dir ch'il chantun sto fixar, en tge dimensiun che energias fossilas dastgan vegnir duvradas per producir chalur en edifizis. Questa incumbensa legislativa vegn realisada en l'**al. 1**. La patruna u il patron da construcziun po realisar la prescripziun legala en differenta moda e maniera. In'emprima pussaivladad è quella da cuvrir il basegn da chalur cun purtaders d'energias regenerablas en la dimensiun prescritta, saja quai cun installar in agen indriz, saja quai cun sa colliar cun ina corporaziun da chalur che lavura cun purtaders d'energias regenerablas. Plinavant ha ella u el la pussaivladad da reducir il basegn da chalur da ses edifizis uschia ch'ella u ch'el spargna la part che stuess vegnir cuvrada cun energias regenerablas.

Tenor l'**al. 2** fixescha la regenza la quota maximala d'energias betg regenerablas. En in'emprima fasa vegn surpigliada la disposiziun dal model da prescripziuns davart l'energia dals chantuns (MoPEC, ediziun 2008). Il MoPEC fixescha il basegn da chalur da stgaurament a 60 kW/h. Quest basegn dastga vegnir cuvrà fin a maximalmain 80 pertschient cun energias betg regenerablas ("regla 80/20"). Da quai resulta ina prescripziun da 48 kWh/m² per edifizis novs. Edifizis existents ston ademplir ina limita che dastga esser 25 pertschient pli gronda. Per els croda la pretensiun da la quota maximala d'energias betg regenerablas. Il nivel da pretensiun correspunda uschia al standard da MINERGIE da l'onn 2007 senza ventilaziun da confort.

Artitgel 9

Tenor l'art. 9 al. 3 lit. b LEn han ils chantuns da relaschar prescripziuns davart l'installaziun da novs stgauraments electrici da resistenza fixa e davart il remplazzament da tals. En il sboz da la lescha qua avant maun è l'incumbensa legislativa vegnida realisada cun surpigliar la disposiziun correspondent dal MoPEC 2008. Quella scumonda en spezial d'installar novs stgauraments electrici da resistenza fixa per stgaurar edifizis sco er da remplazzar la part electrica d'in stgaurament electric da resistenza fixa che ha in sistem da distribuziun d'aua. Las excepziuns vegnan fixadas da la regenza, per exempel per edifizis ch'èn giu da via u che dastgan exister mo in tschert temp, per edifizis provisorics u per edifizis spezial. Stgauraments cunter scheladas, sientaders u radiaturs da sientamauns ed indriz sumegliants na tutgan explicitamain betg tar la noziun dal "stgaurament d'edifizis".

Artitgel 10

Tenor l'art. 9 al. 3 lit. c LEn han ils chantuns da relaschar prescripziuns davart las cunvegnas da finamiras. En il sboz da la lescha qua avant maun è l'incumbensa legislativa vegnida realisada cun surpigliar las disposiziuns correspondentas dal MoPEC. Quellas fixeschan che consumentas grondas e che consumentas grondas pon vegnir obligads d'analisar lur consum d'energia e da realisar mesiras pretendiblas per optimar lur consum. Las consumentas grondas ed ils consumentas grondas pon sa deliberar da questa obligaziun cun garantir – individualmain u sco gruppa – finamiras da reduziun. En quest connex pon questas consumentas grondas e quests consumentas grondas vegnir deliberads d'observar

prescripziuns energeticas, e quai per cuntanscher ina optimaziun generala. La regenza fixescha las excepziuns pussaivlas ed il rom per las cunvegnas da finamiras cun las consumentas grondas e cun ils consuments gronds.

Artitgel 11

Tenor l'art. 9 al. 3 lit. d LEn han ils chantuns da reglar il quint individual dals custs dal stgaurament e da l'aua chauda (QICS) tar edificis novs e tar edificis existents che vegnan renovads essenzialmain. En il sboz da la lescha qua avant maun è l'incumbensa legislativa vegnida realisada cun surpigliar la disposiziun correspondent da MoPEC. Questa fixescha che edificis novs e che gruppas d'edificis, che han in provediment da chalur central per tschintg u per dapli unitads utilisantas, ston vegnir equipads cun apparats per registrar il consum individual da chalur e d'aua chauda. Il medem vala, sche edificis existents vegnan renovads essenzialmain. La regenza fixescha las excepziuns.

Artitgel 12

L'art. 9 al. 2 LEn oblighescha ils chantuns da relaschar prescripziuns per in'utilisaziun spargnusa e raziunala da l'energia en edificis novs ed existents sco er da sustegnair la realisaziun da standards d'utilisaziun correspondent. En quest connex han ils chantuns da resguardar il stadi da la tecnica e d'evitar barrieras tecnicas nungustifitgadas per il commerzi. L'experiencescha d'execuziun dals ultims onns mussa che las normas energeticas spezialisadas en ils fatgs da construcziun e che las pretensiuns en quest sector, ch'èn armonisadas tranter ils chantuns, èn expostas ad ina dinamica spezialmain gronda. Il sistem vertent, tenor il qual il cussegl grond fixescha las prescripziuns minimalas concernent il basegn d'energia d'edificis, sa mussa sco memia plaun. Vitiers vegn che la nova constituiun chantunala surdat a la regenza l'incumbensa da relaschar il dretg d'execuziun en furma d'ina ordinaziun. Pervia da quai fixescha la disposiziun qua avant maun mo tematicamain il rom resp. la dimensiun che sto vegnir reglada en il sector da las prescripziuns minimalas. Ils cuntegns concrets en chaussa vegnan fixads da la regenza sin il stgaurim da l'ordinaziun. Las prescripziuns che ston vegnir regladas e che vegnan numnadas en l'**al. 1** correspundan als moduls ch'èn cuntegnids en il MoPEC (cf. cifra II. 3.1 qua survart). Cun integrar quest catalog en questa disposiziun vegni garantì ch'i vegnan cumpigliadas tut las incumbensas legislativas ch'èn vegnidas statuidas dal legislatur federal per ils chantuns.

En l'**al. 2** vegni determinà che la regenza ha – fixond las prescripziuns minimalas – da resguardar en spezial las pretensiuns ch'èn vegnidas armonisadas tranter ils chantuns sco er il stadi da la tecnica. In agir sulet dal chantun en quest sector na fiss – gia per motivs da l'execuziun – betg dumagnabel. Percunter permetta la concepziun modulara dal MoPEC da surpigliar quellas disposiziuns armonisadas ch'èn adattadas per las relaziuns specificas da noss chantun. En in'emprima fasa vegnan surpigliadas las disposiziuns dal MoPEC (ediziun 2008). Il nivel da pretensiun vegn pia a corresponder al standard da MINERGIE da l'onn 2007 senza ventilaziun da confort. Renviend al stadi da la tecnica ston er vegnir resguardadas las normas da las federaziuns spezialisadas.

Sco gia menziunà diversas giadas creescha l'**al. 3** la basa legala, per che la regenza possa render pli severas las prescripziuns minimalas, sche las finamiras da questas lescha na vegnissan betg cuntanschidas.

Artitgel 13

Questa disposiziun documentescha la voluntad dal chantun da realisar sia funcziun d'exempel a maun dals agens edifizis. Er qua stoi vegnir concedida ina gronda cumpetenzza a la regenza per tegnair quint dals svilups currentes da la politica d'energia. Questa disposiziun duai garantir ch'ils edifizis chantunals vegnian planisads e construids da princip mintgamai tenor ils megliers standards energetics (best practise), sche quai è realisabel dal puntg da vista tecnic e supportabel dal puntg da vista finanziel. Questa funcziun d'exempel na duai betg mo vegnir observada tar la construcziun, mabain en spezial er tar il manaschi dals edifizis chantunals. En il senn d'in agid d'orientaziun saja menziunada en quest connex l'uniun d'utilitad publica "energho", in center da cumpetenzza che vul optimar energeticamain il manaschi d'edifizis gronds. La finamira da questa uniun è quella da reducir ils custs d'energia d'edifizis per almain 10%, e quai optimond il funcziunament da la tecnica da chasa.

Artitgel 14

Sco quai ch'i sto anc vegnir declerà qua sutvart crodan – cun quest project da lescha – las pussaivladads da promoziun vertentas en edifizis novs. Cun l'**al. 1** vegn stgaffida la basa per conceder contribuziuns chantunals per construcziuns novas e per construcziuns novas da substituiziun (demoliziun totala d'in edifizis existent e remplazzament tras ina construcziun nova) che han in caracter exemplaric en regard energetic.

L'**al. 2** precisescha che questa promoziun è limitada a construcziuns ed ad edifizis ch'èn energeticamain considerablamain megliers che quai ch'i vegn pretendì en las prescripziuns minimalas respectivas. En quest senn duain vegnir promovids edifizis che han merità in'onuraziun pervia da lur "effect da signal". Il standard energetic che statuescha il dretg da survegnir contribuziuns sut quest titel vegn – en l'execuziun concreta – a stuair vegnir adattà periodicamain al svilup ch'è capità en il fratemp. In'otra orientaziun ha perconter l'art. 20 da questa lescha che sustegna finanzielmain – sur il sector d'edifizis or – indrizz da pilot (q.v.d. ils emprims indrizz da lur gener) ed indrizz da demonstraziun (per introducir ina nova tecnologia sin il martgà).

Artitgel 15

Questa disposiziun correspunda al program chantunal vertent per la sanaziun d'edifizis tenor l'art. 14 al. 1 LEG vertent. En il project qua avant maun è el dentant vegnì distatgà da la promoziun d'indrizz da la tecnica da chasa. Cun divider la promoziun en differents programs duai vegnir stgaffida la pussaivladad da pudair cuntinuar independentamain – tut tenor il svilup sin plaun naziunal – cun mesiras da promoziun che correspundan al basegn.

Artitgel 16

La promoziun vertenta d'indrizz da la tecnica da chasa che produceschan energia or da purtaders d'energia regenerabla era fixada – en quai che riguarda la tecnica legislativa – en

differentas disposiziuns. Sa basond sin l'art. 14 al. 1 LEG vertent han da princip pudì vegnir promovids indrizs da la tecnica da chasa da mintga grondezza en connex cun la sanaziun termica d'edifizis existents. Quels han ubain stuì effectuar in augment da l'effizienz energetica ubain stuì utilizar energias regenerablas. Tenor l'art. 14 al. 2 LEG vertent existiva ultra da quai la pussaivladad da promover indrizs gronds che produceschan energia or da purtaders d'energia regenerabla en novas construcziuns resp. independentamain d'ina sanaziun dals mirs exteriurs. La disposiziun qua avant maun reunescha ils programs da promoziun energetics per indrizs da la tecnica da chasa en ina disposiziun. Contribuziuns vegnan anc adina pajadas tant per mesiras per augmentar l'effizienz energetica sco er per indrizs che produceschan energia or da purtaders d'energia regenerabla (laina, sulegl, chalur da l'ambient e.u.v.). Cuntrari a la regulaziun vertenta è la promoziun dentant restrenschida ussa ad indrizs en edifizis existents, e quai independentamain da lur grondezza. Questa restricziun è ina consequenza da las prescripziuns minimalas pli severas. Tenor l'art. 8 dastga – en edifizis novs – mo pli ina tscherta part da tut il basegn da chalur ch'è admissibel vegnir cuvri cun energias betg regenerablas. Questa disposiziun sforza facticamain las patronas ed ils patrons da construcziun d'installar en edifizis novs indrizs da la tecnica da chasa che produceschan energia or da purtaders d'energia regenerabla. Pia n'è in program da promoziun betg pli necessari per quests cas. I na fiss betg giustificgà da pagar contribuziuns per indrizs che ston vegnir installads, perquai che la lescha prescriva quai. Percunter na duai la colliaziun dal program da promoziun cun edifizis existents betg avoir per consequenza che purtaders d'energia prezios vegnian sfarlattads en edifizis energeticamain nauschs. Pervia da quai vegn il program da promoziun concret a stuir tegnair quint da la qualitad energetica dals mirs exteriurs. La finala stoi vegnir menziunà che colliaziuns cun ina corporaziun da chalur vegnan sustegnidas vinavant finanzialmain, dentant mo en la dimensiun da la chalur retratga.

Artitgel 17

Questa disposiziun correspunda al program da promoziun vertent tenor l'art. 14 al. 1 LEG vertent e vul meglierar il grad d'utilisaziun.

Artitgel 18

Cun questa disposiziun vegn creada ina basa legala per conceder contribuziuns da promoziun, sche stgauraments electrici d'edifizis existents vegnan remplazzads tras indrizs da la tecnica da chasa che produceschan energia or da purtaders d'energia regenerabla.

Artitgel 19

L'al. 1 correspunda a l'art. 7 al. 1 LEG vertent che pussibilitescha al chantun d'acquistar, da construir e da manar indrizs gronds che han l'intent da producir, da transfurmar, d'accumular, da transportar e da distribuir energia. Questa disposiziun duai per exempel pussibilitar da duvrar la chalur persa da process d'indrizs gronds. Per giustificgar/stabilir in engaschament da vart dal chantun sto il project dentant cuntanscher almain ina impurtanza regionala.

Cun l'al. 2 vegn abolida ina intschertezza giuridica, fixond ch'il chantun po er sa participar al project u conceder contribuziuns finanzialas a tal.

Artitgel 20

Questa disposiziun correspunda al program da promoziun vertent per indrizs da pilot e da demonstraziun tenor l'art. 12 LEG vertent. Pervia dal svilup ch'igl ha dà en il fratemp en il sector da l'energia è la regulaziun nova vegnida formulada en moda pli averta.

Artitgel 21

L'al. 1 correspunda a l'art. 15 LEG vertent. Il princip da legalitad pretenda che criteris da calculaziun vegnian francads en ina lescha en il senn formal. Pervia da quai èn ils criteris gia vegnids transferids da l'ordinaziun en la lescha a chaschun da l'ultima revisiun da la lescha. Il grad da la protecziun da l'ambient è vegnì remplazzà tras il criteri da la persistenza ch'è bler pli cumplexiv.

L'al. 2 deleghescha a la regenza la cumpetenzza da fixar l'import da las contribuziuns, pia la dimensiun da las contribuziuns da promoziun.

Artitgel 22

Questa disposiziun correspunda al program da promoziun vertent per studis e per retschertgas tenor l'art. 13 LEG vertent.

Artitgel 23

Ils al. 1 e 2 s'expriman davart la relaziun tranter ils programs chantunals da promoziun e mesiras energeticas che vegnan finanzadas tras daners da la confederaziun u tras programs da promoziun naziunals. Il dretg da survegnir contribuziuns resulta mintgamai a norma da las premissas da program respectivas. Cun distatgar las activitads da promoziun dal chantun da quellas da la confederaziun duai vegnir garantì ch'il chantun na vegnia betg pregiuditgà da las activitads sin plaun naziunal. La disposiziun qua avant maun garantescha che la promoziun chantunala po vegnir adattada tut tenor il svilup sin plaun federal. La vasta paletta da mesiras chantunals permetta da tscherner libramain quels programs che pon vegnir mantegnids resp. che pon vegnir lantschads sin plaun chantunal e quels programs che ston per entant vegnir sistids pervia da parallelitads.

L'al. 3 permetta da cumular contribuziuns. En cas d'ina sanaziun generala d'in edifizis existent duain per exempel pudair vegnir adidas las contribuziuns per ina sanaziun energetica dals mirs exterius sco er per l'installaziun d'in indriz da la tecnica da chasa che producescha energia or da purtaders d'energia regenerabla. Quest princip vala er en cumbinaziun cun contribuziuns che derivan da programs naziunals. Per evitar effects dal maun avert vegn però fixada ina limita superiura per la contribuziun che sa chatta tar 50 pertschient da las expensas per il singul project. Questa regulaziun correspunda a la pratica vertenta.

Artitgel 24

Questa disposiziun correspunda a l'art. 16 LEG vertent.

Artitgel 25

Questa disposiziun correspunda conform al senn a l'art. 16a LEG vertent. La nova formulaziun exprima anc pli fitg che divergenzas tranter il project inoltrà, ch'è stà la basa per calcular la contribuziun, e l'object realisà pon avair per consequenza che la contribuziun da promoziun vegn reducida, stritgada u pretendida enavos.

Artitgel 26

L'al. 1 stgaffescha la basa legala per ch'il "certificat energetic chantunal dals edifizis (CECE)" possia vegnir introducì. Quel è ina mesira voluntara (cf. cifra II. 3.3 qua survant).

Per promover e per remunerar l'atgna responsabladad en quest regard po il chantun – tenor **l'al. 2** – pajar contribuziuns als custs che resultan a las proprietarias ed als proprietaris da chasas, sch'ellas e sch'els vulan cuntanscher in CECE. Questas contribuziuns èn limitadas a 50 pertschient dals custs respectivs.

Artitgel 27

L'experientscha d'execuziun mussa ch'il chantun n'aveva fin ussa betg ina pussaivladad legala da promover mesiras voluntaras en ina moda e maniera pragmatica. En quest connex pon ins pensar en emprima lingia a la realisaziun resp. a la participaziun ad acziuns per spargnar energia ch'èn limitadas cleramain en quai che riguarda il temp. En auters chantuns han talas acziuns ina resonanza fitg positiva. Sco exempels pon vegnir numnads il remplazzament da pairs electrici convenziunals en il rom d'ina fiera, l'acziun da primavaira per augmentar l'attractivitat dal traffic betg motorisà, bons per cussegliaziuns da planisadras e da planisaders e chaussas sumegliantas.

Artitgel 28

Questa disposiziun correspunda a l'art. 9 LEG vertent. L'infurmaziun sco er la scolaziun e la furmaziun supplementara èn in punct central dal project da lescha, perquai che las experientschas ch'èn vegnidas fatgas fin ussa mussan ch'il success da programs da promoziun energetics sco er ch'ils custs e che la lavur d'execuziun dependan fermamain dal stadi da scolaziun da las expertas e dals experts.

Artitgel 29

La cumpetenza executiva sa chatta – tenor **l'al. 1** – en emprima lingia tar la regenza. Ina incumbensa essenziala han las vischnancas dentant en il sector da l'execuziun da las prescripziuns da construcziun (cf. art. 30).

L'al. 2 cuntegna la cumpetenza da la regenza da delegar atgnas incumbensas.

Artitgel 30

Il project da lescha na statuescha betg midadas fundamentalas en il sector da las cumpetenzas executivas. Pia restan las vischnancas vinavant responsablas per ils fatgs da construcziun communalas. Il catalog d'incumbensas che vegn preschentà en **l'al. 1** e che n'è

betg definitiv numna quellas activitads che ston vegnir realisadas da las vischnancas or dal punctg da vista dal dretg d'energia, sch'ellas tractan ina dumonda da construcziun.

Il sboz da la lescha introducescha standards minimalis ch'èn bler pli severis. En la pratica executiva pretenda quest svilup adina dapli da las autoritads da construcziun communalas. I sa mussa che las pretensiuns personalas e professiunalas al personal executiv vegnan a crescer considerablamain. Pervia da quai dat l'**al. 2** a las vischnancas la pussaivladad da s'unir cun autras vischnancas per dumagnar las incumbensas executivas.

Artitgel 31

L'**al. 1** stgaffescha la pussaivladad da delegar – en cas da basegn – incumbensas d'execuziun dal chantun a personas privatas. La lavur per il personal, en spezial en connex cun il tractament da dumondas per contribuziuns da promoziun, po divergiar fermamain tut tenor la situaziun da la politica d'energia. Sch'i dat fitg blera lavur, sto quella pudair vegnir surdada a curta vista ed en moda flexibla a terzas personas. Retards en connex cun l'elavuraziun da dumondas chaschunassan directamain retards tar las proximas lavurs da construcziun, perquai ch'i na dastga betg vegnir cumenzà cun l'execuziun dal project, avant che la disposiziun da contribuziun è vegnida concedida (cf. er l'art. 24). En l'avegnir duain er pudair vegnir delegadas incumbensas d'informaziun e da cussegliaziun.

L'**al. 2** serva a diriger ed a controllar las incumbensas delegadas.

Artitgel 32

L'**al. 1** correspunda confurm al senn a l'art. 22 LEG vertent.

L'**al. 2** fixescha ch'i po vegnir desistì d'in chastì, sch'i sa tracta d'in cas lev.

Tenor l'**al. 3** èn – en cas d'acts chastiables en connex cun personas giuridicas (inclusiv corporaziuns sco vischnancas, federaziuns e.u.v.) ubain cun societads e cun collectivitads da personas senza personalitad giuridica – chastiables quellas personas che han agì u che avessan stuì agir per quellas. Per las multas stat buna solidaricamain la persona giuridica, la societad u la collectividad da personas.

Areguard la procedura renviescha l'**al. 4** a l'ordinaziun davart la procedura penala administrativa (PPA; DG 350.490).

Artitgel 33

Questa disposiziun renviescha a la pussaivladad da sancziuns da dretg administrativ che pon vegnir prendidas per far valair las obligaziuns legalas.

Artitgel 35

L'**al. 1** fixescha sco dretg transitoric che la data da l'inoltraziun da la dumonda è decisiva per il dretg che po vegnir applitgà. Dumondas che vegnan inoltradas avant l'entrada en vigur da questa lescha, ston vegnir tractadas tenor il dretg vegl.

En la versiun dals 26 da zercladur 1998 ha la LEn reglà la colliaziun d'uschenumnadas producentas e d'uschenumnads producents independents. Tenor l'art. 7 al. 6 LEn

determinescha il chantun l'autorità che fixescha – en cas da dispita – las cundiziuns da colliaziun per producentas e per producents independents. Per ils contracts tenor il dretg vegl ch'existan tranter las proprietarias ed ils proprietaris da las raits e las producentas ed ils producents independents valan las cundiziuns da colliaziun tenor l'art. 7 LEn en la versiun ch'è vegnida numnada qua survast fin ils 31 da december 2035 (ovras idraulicas) resp. fin ils 31 da december 2025 (tut ils auters stabiliments) (cf. art. 28a LEn). L'**al. 2** declera ch'il departament da construcziun, traffic e selvicultura saja competent per decider cas da dispita tenor il dretg vegl. Resalvada resta la competenza da la cumissiun federala per l'electricità (EiCom).

2. Midada dal dretg vertent

L'ordinaziun d'energia dal chantun Grischun dal 1. d'october 1992 sto vegnir abolida complettamain. Per far quai sto vegnir sutmess al cussegl grond in relasch d'aboliziun separà.

VII. CONSEQUENZAS PERSUNALAS E FINANZIALAS

Sco gia menziunà en cifra I. 3. pretenda in augment da las mesiras da promoziun chantunalas resursas finanzialas e persunalas supplementaras. Las mesiras prevedidas en il sboz da revisiun han las suandantas consequenzas:

Secturs	Plan da finanzas 2011 [miu. fr.]	Preventiv nov [miu. fr.]	Plazzas existentas [%]	Plazzas novas [%]
<u>Programs da promoziun:</u>				
- Edifizis novs/ projects da pilot e da demonstraziun		0.50		
- Sanaziuns termicas dals edifizis	2.00	8.00	150	300
- Utilisaziun energias regenerablas	2.00	5.50	150	250
<u>Cumpetenzas en il sector d'energia:</u>				
- Infurmaziun/cussegliazion/ scolaziun e perfecziunament	0.10	0.20	50	100
- Execuziun/monitoring		0.20		50
<u>Contribuziuns da terzas persunas</u>				
- contribuziun globala confederaziun /program naziunal da promoziun	-1.00	-2.50		
Total	3.10	11.90	350	700
Resursas supplementaras davent dal 2011		8.80		350

Per cuntanscher las finamiras definidas en cifra V. 1. e per financiar ils programs da promoziun èn necessaris totalmain radund 12 milliuns francs resp. radund 9 milliuns francs dapli per onn. La calculaziun da questas expensas supplementaras resguarda d'ina vart il volumen da promoziun augmentà e da l'autra vart contribuziuns pli autas als singuls objects per cuntanscher qua tras ina motivaziun suffizienta da sanar il dumber d'edifizis necessari e d'utilisar las energias regenerablas. La contribuziun globala da la confederaziun inditgada en la tabella qua sura è supponida. Questa contribuziun po da preschent be vegnir stimada, siond ch'il program existent „SvizraEnergia“ finescha l'onn 2010. Duess il program naziunal da sanaziun d'edifizis vegnir introduci davent da l'onn 2010 sco planisà (vesair cifra I.2. e cifra II. 2.8) pudess il quint dal chantun vegnir distgargià marcantamain. Stimaziuns exactas n'èn dentant anc betg pussaivlas.

Las calculaziuns dals custs supplementars per il persunal necessari per elavurar las dumondas da promoziun sa basan sin las valurs d'experientscha dals temps d'elavuraziun actuals. Cun ina extrapolaziun lineara dals temps d'elavuraziun actuals per singulas dumondas da promoziun sin in volumen futur da promoziun resulta in dumber da persunal necessari bier pli aut che inditgà en la tabella qua sura. Dentant cun augmentar l'effizienz tar l'elavuraziun da las dumondas da promoziun e cun ulteriuras externalisaziuns a biros d'inschigner privats è il volumen futur da dumagnar cun las resursas da persunal inditgadas.

En cas ch'il program naziunal da sanaziun d'edifizis vegniss introducì davent dal 2010, pudess er l'elavuraziun da las dumondas da promoziun vegnir organisada da nov (p.ex. cun centers d'elavuraziun regionalis). Quai vegniss bain a levgiar il budget da plazzas dal chantun, dentant betg cumplainamain, perquai ch'ils pensums publics stuessan restar vinavant tar il chantun. In basegn da persunal supplementar è er necessari en il sector da la scolaziun e da la furmaziun supplementara sco er per l'execuziun da la lescha e la controlla permanenta da l'effect da las mesiras (monitoring) (cf. la tabella precedententa).

VIII. RESGUARDAR ILS PRINCIPS DA LA EFLAD

La revisiun da la LEG resguarda ils princips d'essentialisar e flexibilisar la legislaziun e l'applicaziun dal dretg (EFLAD). Ella limitescha la regulaziun sin quai ch'è absolutamain essential en la legislaziun, entant che las disposiziuns executivas vegnan formuladas en l'ordinaziun da la regenza.

AGIUNTAS

- 1) **Sboz dal program da mesiras per l'emprima perioda en mira (2011 - 2015)**
- 2) **Sboz da la lescha d'energia dal chantun Grischun (LEG)**
- 3) **Sboz dal relasch d'aboliziun da l'ordinaziun d'energia dal chantun Grischun (OEG)**
- 4) **LEG Lescha d'energia dal chantun Grischun (dretg vertent; DG 820.200)**
- 5) **OEG Ordinaziun d'energia dal chantun Grischun (dretg vertent; DG 820.210)**
- 6) **Model da prescripziuns davart l'energia dals chantuns (MoPEC 2008)**
vesair: <http://www.endk.ch/index.php/muken.html> (171 paginas).
- 7) **Questiunari**